Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

Date spiritual-ştiinţifice despre evoluţia omenirii

GA 15

Traducere după:
Rudolf Steiner
«Die geistige Führung des Menschen und der Menschheit Geisteswissenschaftliche Ergebnisse über die Menschheits-Entwickelung»
Editura Rudolf Steiner, Dornach/Elveţia 1987
GA 15

Traducător: Delia Popescu
Lector: Petre Papacostea

© Toate drepturile asupra prezentei traduceri sunt rezervate
EDITURII TRIADE, Cluj-Napoca

EDITURA TRIADE
Str. Cetăţii Nr. 9
400166 Cluj Napoca

Tel/Fax: 021.240.13.17
Mobil: 0740.216.020; 0745.086.007
edituratriade@yahoo.com

ISBN 973-8313-84-8

CUPRINS

Cuvânt înainte

Prima conferinţă — *6 iunie 1911*

A doua conferinţă — *7 iunie 1911*

A treia conferinţa — *8 iunie 1911*

Indicaţiile editorilor

Registru de persoane

Ediţia Operelor Complete ale lui Rudolf Steiner

Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

GA 15

Cuvânt înainte

În expunerile următoare va fi redat conţinutul conferinţelor ţinute de mine în Copenhaga, în luna iunie a acestui an, la încheierea Adunării Generale a Societăţii Teosofice Scandinave [1] . Ceea ce este exprimat aici a fost aşadar spus în faţa unor ascultători familiarizaţi cu ştiinţa spirituală sau teosofia. De aceea ele presupun această familiarizare. Cele expuse sunt clădite pe bazele date în cărţile mele ***Teosofia*** şi ***Ştiinţa ocultă în schiţă***. Dacă ar primi cineva în mână această lucrare fără să fie familiarizat cu aceste premise, el ar privi-o, în consecinţă, drept fantezie pură. Cărţile menţionate prezintă *bazele ştiinţifice* pentru toate cele expuse aici.

Stenograma conferinţelor a fost într-adevăr complet prelucrată de mine, totuşi la publicare a existat intenţia de a menţine caracterul conferit adresării verbale. Acest lucru trebuie menţionat aici în mod deosebit, deoarece *în general* intenţia mea este ca forma expunerilor destinate lecturii să fie o cu totul alta decât cea folosită în adresarea verbală. Acest principiu l-am aplicat în toate scrierile mele anterioare, în măsura în care acestea urmau să fie publicate. Dacă de data aceasta ofer aceste expuneri într-o formulare foarte apropiată de adresarea verbală, este pentru că am motive să las să apară această lucrare exact în acest moment, iar o prelucrare completă corespunzătoare principiului formulat ar necesita un timp foarte îndelungat.

Rudolf Steiner

München 20 august 1911

Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

GA 15

I

Omul care reflectează asupra lui însuşi ajunge curând la convingerea că în afară de Eul, pe care-l cuprinde cu gândirea, simţirea şi impulsurile sale de voinţă deplin conştiente, mai poartă în sine un al doilea Eu, mai puternic. El devine conştient cum se subordonează acestui al doilea Eu, ca unei puteri superioare. În orice caz, la început, omul va simţi acest al doilea Eu ca o entitate inferioară faţă ceea ce el cuprinde cu fiinţa sa sufletească deplin conştientă, clară, şi care înclină spre adevăr şi bine. Şi el se va strădui să învingă această entitate inferioară.

Printr-o autoexaminare mai intimă putem afla însă şi altceva despre acest al doilea Eu. Dacă facem în mod repetat un examen retrospectiv a ceea ce am trăit sau făcut în viaţă, vom descoperi în noi ceva deosebit. Şi această descoperire o vom găsi-o cu atât mai importantă cu cât înaintăm în vârstă. Dacă ne-am întreba: „Ce ai făcut şi ce ai vorbit într-o anumită epocă a vieţii", am afla că am făcut o seamă de lucruri pe care le înţelegem abia la o vârstă mai înaintată. Înainte cu şapte, opt ani, sau poate cu douăzeci de ani, am făcut lucruri despre care ştim absolut precis: abia acum, după multă vreme, mintea ta este în stare să poată înţelege lucrurile pe care le-ai făcut sau le-ai vorbit atunci. Mulţi oameni nu fac asemenea descoperiri pentru că nu-i preocupă această problemă. Dar dacă omul face asemenea incursiuni repetate în sufletul său, ele devin extrem de rodnice. Căci din momentul în care omul îşi spune: cu mulţi ani înainte am făcut lucruri pe care abia acum încep să le înţeleg; atunci mintea mea nu era coaptă pentru a înţelege lucrurile pe care le-am făcut ori le-am vorbit; din momentul în care facem o descoperire de acest fel, în sufletul nostru apare următorul sentiment: ne simţim parcă ascunşi în sânul unei puteri bune care stăpâneşte în adâncurile propriei noastre fiinţe, începem să dobândim din ce în ce mai mult încrederea că, de fapt, în cel mai înalt înţeles al cuvântului, nu suntem singuri în lume, şi că tot ceea ce înţelegem, ce putem făptui în mod conştient, nu este decât o mică parte din cele ce săvârşim în lume.

Dacă facem această experienţă în mod repetat, putem ridica la nivel de practică a vieţii un lucru care, teoretic, poate fi uşor înţeles. Teoretic este uşor de înţeles că omul nu ar ajunge prea departe în viaţă dacă ar trebui să facă tot ceea ce face cu o minte pe deplin conştientă, cu o inteligenţă atotcuprinzătoare. Pentru a înţelege aceasta teoretic, nu avem decât să facem următoarea reflecţie. În care epocă a vieţii săvârşeşte omul cele mai importante fapte pentru existenţa sa? Când lucrează mai înţelept asupra lui însuşi? El face aceasta aproximativ de la naştere până în momentul pe care şi-l mai poate aminti când, mai târziu, priveşte asupra anilor ce s-au scurs din existenţa sa pământească. Dacă încercăm să ne aducem aminte de cele ce am făcut înainte cu trei, patru, cinci ani şi mergem ulterior înapoi, din ce în ce mai mult, ajungem la un anumit punct al copilăriei, dincolo de care nu ne mai amintim nimic. Cele ce s-au petrecut dincolo de acest punct, ni le pot povesti părinţii sau alte persoane, dar amintirea proprie ajunge numai până la un anumit punct. Acesta este şi momentul în care omul a învăţat să se simtă un *Eu*. La oamenii a căror amintire nu depăşeşte normalul, trebuie să existe întotdeauna un asemenea punct în viaţă. Dar *înaintea* acestui punct, sufletul omenesc a făcut cele mai înţelepte lucruri în om, şi mai târziu, după ce omul a ajuns la conştienţă, niciodată el nu putea efectua asupra sa ceva mai măreţ şi mai grandios ca cele săvârşite din temeliile subconştiente ale sufletului în primii ani ai copilăriei. Căci noi ştim că prin naşterea sa omul aduce în lumea fizică roadele vieţilor pământeşti anterioare. Când omul se naşte, creierul său fizic, de exemplu, este încă un instrument foarte imperfect. Sufletul omului trebuie să elaboreze mai întâi în creier structurile subtile care fac din el instrumentul de manifestare al facultăţilor sufleteşti. De fapt sufletul omenesc, înainte de a fi deplin conştient, lucrează asupra creierului în aşa fel încât el poate fi folosit la manifestarea tuturor facultăţilor, predispoziţiilor, însuşirilor, ş.a.m.d., care aparţin sufletului, ca rezultat al vieţilor pământeşti anterioare. Această muncă asupra propriului nostru corp este condusă de legi care sunt mai înţelepte decât tot ceea ce poate face mai târziu omul deplin conştient asupra sa. Şi, ceva mai mult, în decursul acestui timp, activitatea Eului nu se limitează numai la prelucrarea plastică a creierului, ci el trebuie să înveţe trei dintre cele mai importante lucruri pentru existenţa sa pământească.

Primul lucru pe care-l învaţă este orientarea propriei sale corporalităţi în spaţiu. Omul de astăzi nesocoteşte însemnătatea acestui lucru. Cu aceasta atingem cea mai esenţială deosebire dintre om şi animal. Animalul este predestinat să-şi dezvolte echilibrul în spaţiu, într-un anumit fel; un animal este predestinat pentru a fi căţărător, altul înotător, ş.a.m.d. Animalul este dinainte astfel organizat încât se integrează în mod corect în spaţiu. Lucrurile stau la fel la toate animalele, până sus la mamiferele cele mai asemănătoare omului. Dacă zoologii ar reflecta asupra acestui fapt, ei ar accentua mai puţin, de exemplu, asupra faptului că omul şi animalul au atâtea oase, muşchi de acelaşi fel, ş.a.m.d., căci aceasta are o importanţă mult mai mică decât faptul că omul nu este înzestrat dinainte cu însuşirile necesare integrării lui în spaţiu. Aceste însuşiri trebuie să le plăsmuiască mai întâi din întreaga sa fiinţă. Este deosebit de semnificativ că omul trebuie să lucreze asupra lui însuşi, pentru ca dintr-o fiinţă care nu poate umbla, să devină o fiinţă care umblă vertical. Omul, el însuşi este acela care-şi dă poziţia verticală, care-şi dă poziţia de echilibru în spaţiu. El însuşi îşi creează o relaţie cu gravitaţia. O concepţie care nu vrea să pătrundă în adâncul lucrurilor, desigur va putea uşor combate acest lucru, cu argumente aparent valabile. S-ar putea spune că omul este organizat tocmai în vederea mersului său vertical, după cum animalele căţărătoare sunt organizate pentru a se căţăra. Dar o cercetare mai atentă ne poate arăta că la animal, particularitatea organismului său este cea care-i determină poziţia în spaţiu. La om însă, sufletul este cel care intră într-o relaţie cu spaţiul şi constrânge organismul.

Al doilea lucru la învăţarea căruia omul este propriul său dascăl, învăţând din propria sa entitate care trece, mereu aceeaşi, din încorporare în încorporare, este *vorbirea*. Prin ea omul stabileşte o legătură cu semenii săi. Datorită acestei legături omul ajunge purtătorul acelei vieţi spirituale care, la început, pornind din el, pătrunde lumea fizică. Pe bună dreptate se accentuează adeseori că un om, care ar fi dus pe o insulă izolată înainte de a fi învăţat să vorbească, şi acolo nu ar convieţui cu alţi oameni, nu ar învăţa să vorbească. Elementele ereditare sădite în noi pentru viitor nu depind de faptul că trăim sau nu cu alţi oameni. Aşa, de pildă, omul este dinainte determinat, prin condiţiile ereditare, ca în al şaptelea an al vieţii să-şi schimbe dinţii. Chiar dacă ar trăi pe o insulă izolată, dacă ar avea posibilitatea să crească, el şi-ar schimba dinţii. Însă a vorbi, învaţă numai dacă este stimulată fiinţa sa sufletească, pe care o poartă dintr-o viaţă pământească în alta.

Omul trebuie să-şi formeze germenul pentru dezvoltarea laringelui său în acel timp în care încă nu are conştienţa Eului. *Înaintea* timpului de care-şi aminteşte, trebuie să pună germenul pentru formarea laringelui său, aşa încât laringele să poată deveni organ al vorbirii.

Există apoi un al treilea lucru despre care se ştie şi mai puţin că omul îl învaţă prin el însuşi, prin ceea ce poartă în lăuntrul său din încorporare în încorporare. Aceasta este viaţa în cadrul lumii gândurilor. Prelucrarea creierului se întreprinde pentru motivul că el este organul gândirii. La începutul vieţii, acest organ este încă plastic, pentru că omul însuşi trebuie să-l plăsmuiască într-un instrument al gândirii sale, corespunzător fiinţei pe care o poartă din viaţă în viaţă. Îndată după naştere, creierul se prezintă potrivit forţelor moştenite de la părinţi, bunici, ş.a.m.d., dar omul trebuie să exprime în gândirea sa ceea ce este el ca fiinţă proprie, ca rezultat al vieţilor sale pământeşti anterioare. De aceea, particularităţile moştenite ale creierului său trebuie apoi să le transforme când, după naştere, va fi devenit independent de părinţi, bunici, ş.a.m.d.

Vedem că în primii ani omul face lucruri deosebit de însemnate. El lucrează asupra sa, în sensul celei mai înalte înţelepciuni. Şi într-adevăr, dacă ar depinde de propria sa pricepere, el nu ar putea duce la îndeplinire ceea ce trebuie să îndeplinească în primii ani ai vieţii *fără* priceperea sa. De ce împlineşte omul toate acestea din adâncuri sufleteşti ce se află în afara conştienţei sale? Aceasta se întâmplă pentru că în primii ani ai vieţii, mai mult ca mai târziu, sufletul omului, întreaga sa fiinţă, este strâns legată de lumile spirituale ale ierarhiilor superioare. Pentru clarvăzătorul care a parcurs o astfel de evoluţie spirituală încât poate urmări fenomenele suprasensibile reale, punctul până la care se poate întoarce cu amintirea este de o însemnătate imensă. În timp ce ccea ce noi numim „aura copilului" învăluie copilul în primii ani ai vieţii ca o minunată putere omenească-supraomenească – îl învăluie în aşa fel încât această aură a copilului, adică partea superioară propriu-zisă a omului, îşi are peste tot continuarea sa în lumea superioară –, în acel punct până la care omul se poate întoarce cu amintirea, această aură pătrunde în interiorul omului. Până la acest punct din trecutul vieţii sale, omul se poate simţi un Eu coerent, fiindcă ceea ce mai înainte era unit cu lumile superioare, în acel moment s-a strămutat în Eul său. Începând cu acest moment, conştienţa sa se pune peste tot în legătură cu lumea exterioară. În copilărie acest lucru încă nu se întâmpla. Pe atunci lucrurile erau aşa ca şi cum ar fi plutit în jurul lui ca o lume de vise. Omul lucrează asupra sa dintr-o înţelepciune care *nu este în el*. Această înţelepciune este mai puternică, mai cuprinzătoare decât toată înţelepciunea conştientă de mai târziu. Această înaltă înţelepciune se întunecă pentru sufletul omenesc, care primeşte în schimbul ei conştienţa. Ea acţionează adânc în corporalitate din lumea spirituală, aşa încât prin ea omul îşi poate plăsmui creierul din spirit. Pe bună dreptate se poate spune că de la un copil poate învăţa şi omul cel mai înţelept. Căci ceea ce lucrează într-un copil este înţelepciunea care, mai târziu, nu intră în conştienţă, şi prin care omul comunică, oarecum ca printr-o „legătură telefonică", cu entităţile spirituale în a căror lume el se găseşte între moarte şi o nouă naştere. Din această lume se mai revarsă ceva în aura copilului care, ca fiinţă singulară, se află direct subordonat întregii lumi spirituale de care aparţine. Puterile spirituale din această lume se revarsă încă în copil. Ele încetează de a se mai revărsa în acel momtnt al vieţii până la care omul se întoarce cu amintirea obişnuită. Acestea sunt puterile care îl fac capabil pe om să ajungă într-un anumit raport cu forţa gravitaţională. Şi tot ele sunt acelea care formează laringele său, care îi modelează creierul în aşa fel încât el să fie un instrument viu pentru exprimarea gândirii, a simţirii şi a voinţei sale.

Ceea ce se manifestă în cea mai mare măsură în copilărie, faptul că omul lucrează dintr-un Eu care se află încă în legătură directă cu lumile spirituale superioare, se menţine până la un anumit grad şi în anii de mai târziu ai vieţii, cu toate că raporturile se schimbă în sensul arătat. Când, într-o epocă mai târzie a vieţii, ne dăm seama că înainte cu câţiva ani am spus ori am făcut lucruri pe care abia acum le înţelegem, înseamnă că înainte ne-am lăsat călăuziţi din sfera unei înţelepciuni mai înalte. Şi abia după ani am ajuns să înţelegem motivele care ne-au determinat comportamentul. Din toate acestea putem simţi cum, îndată după naştere, nu ne-am îndepărtat cu totul de lumea în care eram înainte de a intra în existenţa fizică, şi cum de fapt niciodată nu ne putem îndepărta cu totul de ea. Partea noastră de spiritualitate superioară pătrunde până în viaţa noastră fizică şi ne urmează. Adeseori avem presentimentul că ceea ce sălăşluieşte în om nu este doar un Eu superior, care trebuie dezvoltat treptat, ci este un lucru deja existent, care ne determină atât de des să ne depăşim pe noi înşine.

Toate idealurile pe care le poate nutri omul, toate creaţiile sale artistice, dar şi tot ceea ce poate produce ca puteri naturale de tămăduire în trupul său, prin care se realizează o compensare continuă a vătămărilor prilejuite de viaţă, toate acestea nu provin de la raţiunea obişnuită, ci de la puterile mai adânci care lucrează în primii ani la orientarea noastră în spaţiu, la plăsmuirea laringelui şi a creierului nostru. Căci aceleaşi puteri continuă să acţioneze şi mai târziu în om. Când, adesea în cazul unor grave îmbolnăviri, se spune că aici nu mai pot ajuta forţe exterioare, ci organismul trebuie să dezvolte puterile de vindecare, atunci avem în vedere acţiunea plină de înţelepciune a unor puteri care există în om. Din acelaşi izvor provin şi puterile cele mai bune prin care ajungem la cunoaşterea lumii spirituale, adică la o adevărată clarvedere.

Se pune acum întrebarea: de ce puterile superioare despre care am vorbit, acţionează în om numai în primii ani ai copilăriei?

O parte a răspunsului poate fi uşor de dat, căci el constă din următorul fapt: dacă acele puteri superioare ar acţiona şi mai departe în acelaşi mod, omul ar rămâne mereu copil; el nu ar ajunge la o deplină conştienţă a Eului. Trebuie să se transpună în propria sa fiinţă ceea ce înainte acţiona din afară. Există însă un motiv şi mai însemnat, a cărui cunoaştere, mai mult decât cele spuse aici, ne va lămuri asupra tainelor vieţii omeneşti, şi acesta este următorul: prin ştiinţa spirituală putem afla că trupul omenesc, aşa cum se prezintă în actualul stadiu de evoluţie a Pământului, este rezultatul unei deveniri. El a evoluat din stări anterioare până la actuala sa formă. Ştim din ştiinţa spiritului că această evoluţie s-a petrecut prin acţiunea anumitor puteri asupra fiinţei omeneşti integrale. Anumite puteri au acţionat asupra trupului fizic, altele asupra trupului eteric şi altele asupra trupului astral; entitatea omenească a ajuns la forma ei actuală prin aceea că asupra ei au acţionat acele fiinţe pe care le numim luciferice şi ahrimanice. Prin aceste puteri, entitatea omenească a devenit, într-un anumit fel, mai rea decât ar fi trebuit să devină în cazul când ar fi fost active numai acele puteri care provin de la conducătorii spirituali ai lumilor, conducători care vor să promoveze evoluţia omului în linie dreaptă. Cauza durerilor, a bolilor şi chiar a morţii trebuie căutată în faptul că, în afară de fiinţele care promovează evoluţia omului în linie dreaptă, acţionează şi cele luciferice şi ahrimanice, care se pun mereu de-a curmezişul evoluţiei în linie dreaptă. În ceea ce omul aduce în existenţă prin naştere, se află ceva care este mai bun decât tot ceea ce poate face omul din acesta în viaţa sa de mai târziu.

În primii ani ai copilăriei, puterile luciferice şi ahrimanice au numai o slabă influenţă asupra fiinţei omeneşti; în mod esenţial, ele sunt active numai în tot ce face omul din sine prin viaţa sa conştientă. Dacă omul ar păstra în sine, în deplina ei putere, acea parte a fiinţei sale care este mai bună decât cealaltă, dacă ar păstra-o timp mai îndelungat decât primii ani ai copilăriei, atunci nu ar ţine piept acţiunii acesteia, deoarece puterile luciferice şi ahrimanice antagoniste îi slăbesc entitatea sa integrală. În lumea fizică omul are un astfel de organism încât el nu poate suporta puterile nemijlocite ale lumii spirituale, care acţionează asupra lui în primii ani ai copilăriei, decât atâta vreme cât are organismul fraged şi plastic de copil. El s-ar frânge dacă forţele care stau la temelia orientării în spaţiu, a formării laringelui şi al creierului, ar continua să acţioneze în mod nemijlocit şi în restul vieţii. Aceste forţe sunt atât de puternice încât, dacă ar acţiona şi mai târziu, organismul nostru ar trebui să tânjească sub sfinţenia lor. Omul trebuie să se folosească de aceste forţe numai în acele preocupări care-l pun în legătură conştientă cu lumea suprasensibilă.

Din aceasta se desprinde un gând care are mare însemnătate când este înţeles în mod corect. În Noul Testament el este exprimat prin cuvintele: „De nu veţi fi ca aceşti prunci, nu veţi putea intra în Împărăţia Cerurilor" [2] . Căci care este cel mai înalt ideal al omului, dacă

acceptăm cele ce s-au spus mai înainte. Este într-adevăr acesta: să ne apropiem din ce în ce mai mult de ceea ce putem numi un raport conştient cu puterile care acţionează inconştient asupra omului în primii ani ai copilăriei. Dar trebuie să avem în vedere că omul ar trebui să sucombe sub stăpânirea acestor puteri dacă ele ar acţiona *direct* în viaţa sa conştientă. De aceea, pentru dobândirea facultăţilor prin care se ajunge la perceperea lumilor suprasensibile, este necesară o pregătire scrupuloasă. Această pregătire are ca scop să-l facă pe om în stare să suporte ceea ce nu ar putea suporta în viaţa obişnuită.

*

Trecerea prin reîncorporări succesive îşi are însemnătatea sa pentru întreaga evoluţie a fiinţei omeneşti. În trecut, fiinţa omenească a păşit prin vieţi succesive; ea continuă să păşească, şi paralel evoluează şi Pământul. Va veni odată clipa în care Pământul va fi ajuns la sfârşitul ciclului său de evoluţie; atunci planeta pământească, ca fiinţă fizică, se va detaşa de totalitatea sufletelor omeneşti, aşa cum se detaşează la moarte corpul omenesc de spirit, când sufletul omului, pentru a trăi mai departe, intră în lumea spirituală între moarte şi o nouă naştere. Ţinând seama de aceasta, trebuie să considerăm ca cel mai înalt ideal faptul ca, la moartea fizică a Pământului, omul să fie atât de departe încât să-şi fi însuşit într-adevăr toate roadele pe care le poate dobândi din viaţa pământească.

Forţele opuse acelora care acţionează asupra omului în copilăria sa, vin din organismul pământesc. După ce acest organism pământesc se va detaşa de viaţa pământească, pentru ca omul să-şi fi atins atunci ţinta sa, el ar trebui să fi ajuns atât de departe încât să se poată dărui cu întreaga sa fiinţă puterilor care, în prezent, sunt active numai în copilărie. Aşadar sensul evoluţiei de-a lungul repetatelor vieţi pământeşti este ca omul întreg, chiar şi partea conştientă din el, să devină treptat expresie a puterilor care acţionează asupra lui sub influenţa lumii spirituale – fără ca el să fie conştient de aceasta – în primii ani ai vieţii. Gândul, pe care sufletul şi-l însuşeşte dintr-o astfel de concepţie, trebuie să-l umple de smerenie şi de conştienţa corectă a demnităţii omeneşti. Acest gând este: omul nu este singur; în el trăieşte ceva ce-i poate da mereu convingerea că se poate depăşi pe sine însuşi, se poate înălţa la principii care-l depăşesc de pe acum şi care se vor dezvolta cu fiecare viaţă viitoare. Acest gând poate lua o formă din ce în ce mai precisă. El ne oferă un sentiment de nemăsurată linişte şi înălţare, dar ne străbate sufletul cu smerenia şi modestia corespunzătoare. Ce are, în acest sens, omul în sine? Într-adevăr un om superior, un om divin de care se poate simţi străbătut în mod viu şi despre care poate spune: *El este conducătorul meu* în mine.

Pornind de la asemenea puncte de vedere, în suflet se strecoară foarte uşor gândul că, prin tot ce putem face, trebuie să căutăm armonia cu ceea ce este mai înţelept în fiinţa omenească decât inteligenţa conştientă. Şi aceste puncte de vedere ne îndreaptă luarea aminte de la Eul nemijlocit conştient, la un Eu mai extins, faţă de care tot ceea ce este mândrie falsă şi supraapreciere în fiinţa omenească, poate fi şters şi combătut. Acest sentiment dă naştere altui sentiment, care ne deschide o înţelegere corectă cu privire la felul în care, în prezent, omul este nedesăvârşit; şi acest sentiment ne dă putinţa să cunoaştem cum ajunge el desăvârşit, când, în viitor, spiritualitatea mai cuprinzătoare, care domină în el, va putea avea, faţă de conştienţa sa, aceeaşi relaţie pe care o are ea în primii ani ai copilăriei faţă de viaţa sufletească inconştientă.

Dacă amintirea se structurează adeseori astfel încât nu ajunge până în al patrulea an al copilăriei, se poate totuşi spune că influenţa tărâmului spiritual superior se exercit, în sensul de mai sus, în cursul primilor trei ani ai vieţii. La sfârşitul acestui interval de timp omul ajunge în stare să lege impresiile lumii exterioare cu reprezentarea Eului său. Este corect să spunem că această reprezentare coerentă a Eului poate fi urmărită până la punctul la care ne putem întoarce cu amintirea. Totuşi va trebui să spunem că amintirea retrospectivă ajunge *esenţialmente*, în general, până la începutul celui de al patrulea an al vieţii; numai că faţă de începuturile unei conştienţe clare a Eului amintirea este atât de slabă, încât această conştienţă clară incipientă rămâne neobservată. De aceea, în general, putem spune că puterile superioare, care îl determină pe om în anii copilăriei, pot fi active timp de *trei ani*. În actuala epocă de mijloc a Pământului, omul este astfel organizat încât poate prelua aceste forţe *numai timp de trei ani*.

Dacă am avea înaintea noastră un om, şi dacă cu ajutorul unor puteri cosmice am putea îndepărta din acest om Eul său obişnuit – aşadar ar trebui să admitem că s-ar putea ajunge să îndepărtăm din trupul fizic, eteric şi astral acest Eu obişnuit, care a mers cu omul prin încorporări –, şi că am putea apoi aduce în cele trei trupuri un Eu care acţionează în legătură cu lumile spirituale, ce ar trebui să se întâmple cu un astfel de om? După trei ani, corpul său ar trebui să sucombe! Ar trebui să se întâmple ceva, prin Karma lumii, ca fiinţa spirituală, care stă în legătură cu lumile superioare, să nu poată trăi mai mult de trei ani în acest corp*. Abia la sfârşitul tuturor vieţilor pământeşti, omul va putea avea în sine ceea ce-i va da putinţa să trăiască mai mult de trei ani în uniune cu acea fiinţă spirituală. Dar atunci omul îşi va spune: Nu eu, ci această fiinţă superioară în mine, care era mereu prezentă, ea lucrează acum în mine. Până atunci el nu poate spune încă aceasta ci, cel mult, el simte această fiinţă superioară, dar încă nu a ajuns până acolo cu Eul său omenesc real încât să-l facă să vieţuiască pe deplin în sine însuşi.

*La trecerea de la copilărie la vârsta următoare, capacitatea de viaţă a organismului uman se menţine pentru că acesta se poate schimba în acest timp. La o vârstă mai avansată, el nu se mai poate schimba; din această cauză el nu poate coexista cu acea Sine.

Dacă în epoca de mijloc a evoluţiei pământeşti ar fi existat în lume, cândva, un organism omenesc, care prin anumite puteri cosmice s-ar fi eliberat la o vârstă mai târzie de Eul său şi în schimb ar primi în sine acel Eu, care altfel nu acţionează decât în primii trei ani ai copilăriei şi care s-ar afla în legătură cu lumile superioare în care se găseşte omul între moarte şi o nouă naştere, câtă vreme ar putea trăi un asemenea Eu în corpul omenesc? Aproximativ trei ani. Căci atunci ar trebui să se întâmple ceva prin karma lumii, care să nimicească acel organism omenesc.

Cele presupuse aici, s-au şi întâmplat în istorie. Organismul omenesc care se afla în momentul primirii botezului lui Ioan în Iordan, când Eul lui Iisus din Nazaret a plecat din cele trei corpuri, acest organism, după botez, ascunde într-o formă deplin conştientă acea Sine superioară a omenirii, care de altfel acţionează în oameni inconştient, acţionează ca înţelepciune cosmică la vârsta primei copilării. În aceste împrejurări a fost dată necesitatea ca acest Eu, care se află în legătură cu lumea spirituală, să poată trăi într-un organism pământesc corespunzător numai trei ani. Lucrurile au trebuit să decurgă apoi în aşa fel încât după trei ani viaţa pământească a acestei fiinţe să ia sfârşit.

Evenimentele exterioare, care au intervenit în viaţa lui Iisus Christos, trebuie înţelese neapărat în sensul că ele sunt condiţionate de cauzele lăuntrice discutate. Ele se prezintă ca *expresie exterioară* a acestor cauze.

Prin aceasta am arătat legătura mai profundă dintre principiul conducător în om, care se revarsă crepuscular în copilăria noastră, care acţionează întotdeauna sub suprafaţa conştienţei noastre drept ceea ce este cel mai bun în noi, şi acel principiu care odinioară a intrat în întreaga evoluţie a omenirii, sălăşluind timp de trei ani într-un înveliş omenesc.

Ce ni se arată în acest Eu „superior", care este în legătură cu ierarhiile spirituale, şi care în acea vreme a intrat în trupul omenesc al lui Iisus din Nazaret astfel că intrarea sa este prezentată simbolic sub semnul spiritului ce coboară în înfăţişarea porumbelului prin cuvintele: „Acesta este Fiul Meu preaiubit, pe care astăzi L-am conceput!" (căci acestea erau cuvintele în textul original) [3] ? Când reflectăm asupra acestei imagini, aşezăm în faţa noastră cel mai înalt ideal omenesc. Căci ea nu înseamnă nimic altceva decât că în istoria lui Iisus din Nazaret se

spune: „În fiecare om putem recunoaşte pe Christos!" Şi chiar dacă n-ar exista nici o Evanghelie şi nici o tradiţie care să spună că a trăit cândva un Christos, cu toate acestea, prin cunoaşterea naturii umane am descoperi că Christos trăieşte în om.

A cunoaşte puterile care acţionează asupra omului în prima copilărie, înseamnă a-L cunoaşte pe Christos în om. Se naşte acum întrebarea: oare *această* cunoaştere ne duce şi la recunoaşterea faptului că acest Christos a trăit într-adevăr odată într-un corp omenesc pe pământ? La această întrebare se poate da un răspuns afirmativ, chiar fără a recurge la documente istorice. Căci o adevărată cunoaştere de sine, întemeiată pe clarvedere, duce pe omul *de astăzi* până acolo încât să recunoască *în* sufletul omenesc puteri care emană din acest Christos. În primii trei ani ai copilăriei aceste puteri acţionează în om fără ca el să contribuie cu ceva la aceasta. Ele *pot* acţiona şi în viaţa de mai târziu, dar numai atunci când omul îl caută pe Christos în sine, prin cufundare lăuntrică. Omul însă nu a putut găsi în sine pe Christos întotdeauna, aşa cum îl găseşte astăzi. Au existat vremuri în care nici o adâncire lăuntrică nu-l putea duce pe om la Christos. Că lucrurile stau aşa, ne învaţă tot cunoaşterea clarvăzătoare. În epoca intermediară dintre acel trecut, în care omul nu-L putea găsi pe Christos în sine, şi prezent, când îl poate găsi, în acea epocă a avut loc viaţa pământească a lui Christos, şi tocmai această viaţă pământească este cauza pentru care omul îl poate găsi pe Christos în sine în felul arătat. Pe această cale, cunoaşterea clarvăzătoare obţine dovada despre viaţa pământească a lui Christos, fără să fie nevoită a se folosi de documente istorice.

Am putea gândi că Christos ar fi spus: Eu vreau să fiu pentru voi oamenii un ideal care, ridicat în spirit, să reprezinte pentru voi ceea ce de altfel se împlineşte în trup. În primii ani ai vieţii, omul învaţă din spirit să umble în lumea fizică; aceasta înseamnă că omul îşi dirijează din spirit *calea* vieţii sale pământeşti. El învaţă să vorbească. Aceasta înseamnă că omul învaţă din spirit să exprime *adevărul* sau, cu alte cuvinte, omul dezvoltă fiinţa adevărului din sunete în primii trei ani ai vieţii. Şi chiar *viaţa* pe care omul o trăieşte pe Pământ ca fiinţă-Eu, îşi capătă organul vieţii prin ceea ce se dezvoltă în primii trei ani ai copilăriei. Aşadar, sub raport trupesc, omul învaţă să umble, adică să afle „calea", el învaţă să reprezinte „adevărul" prin organismul său, şi el învaţă din spirit să manifeste „viaţa" în trup. Nu putem concepe o tălmăcire mai bună decât cea de sus a următoarelor cuvinte din Evanghelie: „Dacă nu veţi fi ca pruncii aceştia, nu veţi putea intra în Împărăţia Cerurilor". Şi trebuie să înţelegem marea însemnătate a cuvintelor care exprimă fiinţa-Eu a lui Christos, *„Eu sunt calea, adevărul şi viaţa*!" [4] După cum puterile spirituale superioare plăsmuiesc organismul copilului – fără ca el să fie conştient de aceasta – în aşa fel încât să devină trupeşte o expresie pentru cale, adevăr şi viaţă, tot aşa, prin faptul că se pătrunde cu Christos, spiritul omului devine treptat în mod *conştient* purtătorul căii, al adevărului şi al vieţii. Prin aceasta, în cursul devenirii pământeşti, spiritul omenesc devine puterea care domină în el prima copilărie, fără ca atunci omul să fie purtătorul conştient al acestei puteri.

Asemenea cuvinte, ca acelea despre cale, adevăr şi viaţă sunt în stare să deschidă porţile veşniciei. Ele se îi răsună omului din adâncurile sufletului său, atunci când cunoaşterea de sine este o cunoaştere adevărată, reală.

Asemenea consideraţiuni ne deschid o dublă perspectivă asupra conducerii spirituale a omului şi a omenirii. Prin cunoaştere de sine, omul îl găseşte pe Christos în sine însuşi; îl găseşte drept conducătorul la care, de când a trăit Christos pe Pământ, putem ajunge întotdeauna, fiindcă el este mereu în om. Dacă aplicăm acum asupra documentelor istorice ceea ce am aflat pe această cale, fără ajutorul lor, abia atunci ni se descoperă adevărata natură a acestor documente. Ele exprimă, din punctul de vedere istoric, ceva ce se revelează prin sine însuşi în interiorul sufletului. Din această cauză ele pot fi socotite ca aparţinând acelei *conduceri* a omenirii care este menită să promoveze orientarea sufletului asupra lui însuşi.

Dacă înţelegem în acest fel sensul etern al cuvintelor „Eu sunt calea, adevărul şi viaţa", putem simţi că nu este îndreptăţită întrebarea: De ce reapare omul în existenţa pământească întotdeauna copil, chiar şi după ce a parcurs multe încorporări? Căci se arată că această aparentă imperfecţiune este o amintire permanentă a celui mai înalt principiu care trăieşte în om. Şi niciodată nu ni se poate aminti îndeajuns, cel puţin de fiecare dată când intrăm într-o viaţă, de ceea ce este omul potrivit acelei entităţi care stă la baza întregii existenţe pământeşti dar care nu este atinsă de imperfecţiunile acestei existenţe.

Nu este bine ca în ştiinţa spiritului, în teosofie, sau în general în ocultism să se definească prea mult, să se vorbească mult în noţiuni. Este mai bine să descriem şi să încercăm să trezim un sentiment pentru ceea ce există cu adevărat. Din această cauză, vom încerca să dăm naştere şi aici unui sentiment despre ceea ce caracterizează primii trei ani ai vieţii omeneşti şi cum se înfăţişează aceasta în lumina care radiază din crucea de pe Golgota. Acest sentiment ne spune că prin evoluţie trece un impuls despre care, pe bună dreptate, se poate afirma că prin el, cuvântul apostolului Pavel trebuie să devină adevăr: „Nu eu, ci Christos în mine" [5]. Este doar necesar să ştim ce este omul în realitate, şi pornind de la o astfel de cunoştinţă ne apropiem de înţelegerea fiinţei lui Christos. Dar dacă, printr-o adevărată cunoaştere a omenirii, ajungem la această concepţie despre Christos, şi dacă ştim că pe Christos îl descoperim mai uşor abia când îl căutăm în noi înşine, şi numai apoi ne întoarcem la documentele biblice, abia atunci Biblia dobândeşte imensa ei valoare. Şi nu există un om care să preţuiască mai mult şi mai conştient Biblia, ca omul care l-a găsit pe Christos în felul arătat. Să ne reprezentăm că ar coborî pe Pământ o fiinţă, să zicem un locuitor al planetei Marte, care nu a auzit niciodată ceva despre Christos şi faptele sale. Un astfel de locuitor al planetei Marte nu ar înţelege multe din cele ce se petrec pe Pământ. Multe din lucrurile care-i interesează pe oamenii de azi, pe această fiinţă n-ar interesa-o. Dar ar interesa-o un lucru. Ar interesa-o impulsul central al evoluţiei pământeşti: Christos, aşa cum îl exprimă însăşi fiinţa omului! Cine a înţeles acest lucru, acela recunoaşte cu adevărat Biblia; căci el află, exprimat în Biblie într-un mod minunat, ceea ce mai înainte privise în sine, şi-şi spune apoi: nu am nevoie de o educaţie specială pentru preţuirea Evangheliilor, ci apar în faţa acestora ca un om deplin conştient, şi prin ceea ce am cunoscut datorită ştiinţei spirituale, ele îmi apar în întreaga lor măreţie.

Nu se exagerează când se afirmă că va veni o vreme în care oamenii vor fi de părere că cei ce au învăţat prin ştiinţa spirituală să aprecieze just conţinutul Evangheliilor, aceia vor recunoaşte acestor scrieri caracterul de scrieri conducătoare ale omenirii, într-un sens care va fi mai justificat faţă de aceste scrieri decât până în prezent. Abia prin cunoaşterea fiinţei omeneşti va învăţa omenirea să recunoască sensul profund al acestor documente. Atunci ne vom spune: dacă în Evanghelii găsim acele lucruri ce ţin în felul acesta de fiinţa omului, acestea trebuie să fi ajuns în ele prin oamenii care le-au scris pe Pământ. Aşa încât mai cu seamă pentru autorii acestor documente trebuie să fie valabile caracteristicile arătate mai sus, pe care, în cazul unei reflecţiuni adevărate – cu atât mai mult cu cât înaintăm în vârstă –, trebuie să le spunem despre propria noastră viaţă. Am făcut lucruri pe care nu le înţelegem decât după ce au trecut mulţi ani. În autorii Evangheliilor trebuie să vedem oameni care au scris din acel Eu superior, care acţionează în om în anii copilăriei sale. Astfel, Evangheliile sunt scrieri care-şi au originea în înţelepciunea care-l plăsmuieşte pe om. Omul este revelaţia spiritului prin trupul său: Evangheliile sunt o astfel de revelaţie, prin scriere.

Cu asemenea premise, şi noţiunea de inspiraţie îşi recapătă însemnătatea sa adevărată. Aşa cum în primii trei ani ai copilăriei, în creier lucrează puteri superioare, tot aşa în sufletul autorilor Evangheliilor s-au imprimat, din lumile spirituale, puteri din care s-au scris Evangheliile. Într-o asemenea faptă se exprimă conducerea spirituală a omenirii. Omenirea trebuie într-adevăr *condusă*, când înlăuntrul ei acţionează persoane care scriu documente din aceleaşi puteri din care, cu atâta înţelepciune, este plăsmuit şi omul. Şi aşa cum omul spune ori face lucruri pe care le înţelege abia la o vârstă mai târzie, tot aşa omenirea şi-a creat în autorii Evangheliilor mijlocitorii care au furnizat în scrierile lor revelaţii ce vor putea fi înţelese abia încetul cu încetul. Pe măsură ce omenirea va înainta, ea va afla din ce în ce mai multă înţelegere pentru aceste documente. Omul poate simţi în sine conducerea spirituală; omenirea o poate simţi însă în acele persoane care

acţionează în felul Evangheliştilor.

Conceptul de conducere a omului, dobândit pe această cale, poate fi extins acum în anumite privinţe. Să presupunem că un om a găsit discipoli; câţiva oameni care îi acceptă învăţătura. Prin adevărata cunoaştere de sine, un asemenea om îşi va da seama că, tocmai faptul că a găsit discipoli, îi dă sentimentul că ceea ce are de spus nu vine de la el. Mai degrabă lucrurile se prezintă în sensul că puterile spirituale din lumile superioare vor să se reveleze discipolilor, şi acestea găsesc în învăţător instrumentul potrivit pentru a se revela.

Un asemenea om va ajunge uşor la gândul: când eram copil, am lucrat cu puteri care acţionau din lumea spirituală şi ceea ce pot da acum mai bun din mine trebuie să acţioneze tot din lumea superioară, nu trebuie să-l consider ca aparţinând conştienţei mele obişnuite. Un astfel de om poate să spună: ceva demonic, ceva ca un demon – dar cuvântul „demon" luat în sensul unei puteri spirituale *bune* – acţionează prin mine dintr-o lume spirituală, asupra discipolilor. Aşa ceva simţea *Socrate*, despre care Platon povesteşte că el vorbea despre „*daimonul*" [**6**] său ca despre ceva ce-l conducea şi-l dirija. S-au făcut multe încercări pentru a se explica acest „daimon" al lui Socrate. Îl putem însă explica numai dacă vrem să ne dăruim gândului că Socrate putea simţi ceva asemănător celor ce am înfăţişat mai sus. Putem înţelege atunci şi faptul că, de-a lungul a trei, patru secole cât a acţionat principiul socratic în Grecia, prin Socrate a intrat în lumea grecească o dispoziţie care a acţionat ca pregătire pentru un alt mare eveniment. Sentimentul că aşa cum este, omul nu este *tot* ceea ce pătrunde în el din lumile superioare, acest sentiment a continuat să acţioneze mai departe. Cei mai buni dintre aceia care aveau acest sentiment, sunt cei care au înţeles mai bine cuvintele: „Nu eu, ci Christos în mine!" căci aceştia îşi puteau spune: Socrate a vorbit încă despre ceva care acţiona daimonic din lumile superioare; prin idealul christic ne devine clar despre ce a vorbit Socrate. Socrate nu putea vorbi despre Christos, fiindcă pe vremea sa încă nimeni nu putea găsi *în sine* fiinţa lui Christos.

Aici simţim iarăşi ceva despre conducerea *spirituală* a omenirii. Nimic nu poate intra în lume, fără o pregătire. Pentru ce a găsit Pavel cei mai buni adepţi tocmai în Grecia? Fiindcă acolo socratismul pregătise terenul prin sentimentul amintit. Aceasta înseamnă: ceea ce se întâmplă în evoluţia omenirii mai târziu, ne duce înapoi la evenimentele care au acţionat mai înainte, dând oamenilor maturitatea necesară pentru a primi cele ce s-au petrecut mai târziu. Nu simţim oare cât de *departe* ajunge impulsul conducător care străbate evoluţia omenească, şi cum aşează el, la momentul potrivit, oamenii potriviţi acolo unde are evoluţia nevoie de ei? În general, conducerea omenirii se exprimă în primul rând în asemenea fapte.

Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

GA 15

II

Putem descoperi o paralelă uimitoare între ceea ce ne revelează viaţa individuală a omului şi ceea ce lucrează în întreaga evoluţie a omenirii, când ţinem seama de învăţăturile pe care conducătorii şi învăţătorii Egiptului antic le-au dat vechilor Greci privitor la cârmuirea vieţii spirituale egiptene. Se povesteşte că atunci când un grec l-a întrebat pe un egiptean cine i-a condus din timpurile vechi şi până astăzi, acesta i-ar fi răspuns [7]: În timpurile vechi, îndepărtate, la noi stăpâneau şi învăţau *Zeii*, şi abia mai târziu au ajuns conducători oamenii. *Menes* [8], le spuneau egiptenii grecilor, este numele primului conducător în plan fizic, recunoscut ca fiind asemănător unui om. Aceasta înseamnă că, mai demult, era recunoscut de conducătorii poporului egiptean faptul că Zeii înşişi – aşa ne spun legendele greceşti – au cârmuit şi au condus poporul egiptean. Dar asemenea comunicări, care ne vin peste veacuri, trebuiesc înţelese corect. La ce se gândeau egiptenii când spuneau: „La noi Zeii erau regi, la noi Zeii erau marii noştri învăţători"? Ei se gândeau la următoarele: dacă ne-am întoarce în vremurile străvechi ale poporului egiptean şi am întreba pe cei ce simţeau în ei ceva ca o conştienţă superioară, ca o înţelepciune a lumilor superioare: „Propriu-zis, cine sunt învăţătorii voştri?", ei ne-ar răspunde în felul următor: „Dacă aş vrea să vorbesc despre adevăratul meu învăţător, nu ar trebui să vorbesc despre un om, spunând că acesta sau celălalt este învăţătorul meu, ci dacă aş vrea să-mi numesc învăţătorul, trebuie să mă transpun mai întâi într-o stare de clarvedere – ne este cunoscut din ştiinţa spiritului că, în timpurile mai vechi, acest lucru era cu mult mai uşor ca în prezent – şi atunci aş găsi pe adevăratul meu inspirator, pe adevăratul meu învăţător; el însă se apropie de mine numai când ochiul meu spiritual este deschis!" Căci în vechiul Egipt au coborât spre oameni, din lumile spirituale, entităţi care nu se încorporau în trupuri fizice umane. În vremurile de început ale Egiptului, cârmuiau şi învăţau încă prin oamenii fizici, Zeii; iar vechii Egipteni înţelegeau prin aceasta acele fiinţe care au premers omului în evoluţia sa.

În sensul ştiinţei spirituale, Pământul, înainte de a fi devenit „Pământ", a parcurs un alt stadiu planetar, pe care-l numim „stadiul lunar". În decursul acestui stadiu, omul nu era încă om, în înţelesul actual. Cu toate acestea, pe vechea Lună existau alte fiinţe, care nu aveau înfăţişarea şi structura omului de astăzi, fiinţe altfel plăsmuite, care se găseau însă pe acea vreme pe treapta de evoluţie pe care omul a atins-o abia pe Pământ. Din această cauză putem spune: Pe vechea planetă Luna, care nu mai fiinţează, dar din care a luat naştere mai târziu Pământul, trăiau fiinţe care au fost premergătoare oamenilor. În esoterismul creştin, aceste fiinţe poartă numele de *Îngeri* (Angeloi). Iar fiinţele de deasupra Îngerilor sunt numite *Arhangheli* (Arhangheloi). Acestea din urmă au parcurs treapta lor de om în timpuri şi mai îndepărtate decât Îngerii. Fiinţele pe care esoterismul creştin le numeşte Îngeri sau Angeloi, iar mistica orientală „fiinţe dhyanice", erau „oameni" în decursul stadiului lunar. Acum, în decursul fazei pământeşti, aceste fiinţe – în măsura în care pe Lună şi-au parcurs evoluţia până la capăt –, stau cu o treaptă deasupra omului. Treapta pe care se găseau aceste fiinţe la sfârşitul evoluţiei lunare, omul o va atinge abia la sfârşitul evoluţiei pământeşti. Când a început stadiul pământesc al planetei noastre şi omul apăru pe Pământ, aceste fiinţe nu puteau să îmbrace forma omenească exterioară. Căci trupul de carne al omului este un produs al Pământului. El este adaptat numai fiinţelor care sunt oameni acum. Fiinţele care se află cu o treaptă deasupra omului nu s-au putut încorpora în trupuri omeneşti când Pământul se afla la începutul evoluţiei sale. Ele puteau participa la guvernarea Pământului numai atunci când stabileau un contact cu oamenii vremurilor străbune, care se ridicau la stări de clarvedere. Pe aceşti oameni îi iluminau, şi astfel, pe cale indirectă, prin aceşti oameni clarvăzători, Îngerii interveneau în conducerea destinelor pământeşti.

Prin urmare, vechii Egipteni îşi mai aduceau aminte de aceste stări în care personalităţile lor conducătoare erau conştiente de legătura pe care au avut-o cu ceea ce numim Zei, Îngeri sau fiinţe dhyanice. Ce fel de fiinţe erau acestea, care nu se încorporau ca oameni, care nu îmbrăcau înfăţişare omenească, nu se întrupau într-un corp de carne, ci acţionau în omenire în felul arătat? Ele erau premergătorii oamenilor, fiinţe care depăşiseră treapta de om.

Într-o vreme s-a abuzat de un cuvânt, care aici poate fi întrebuinţat în sens just. Este vorba despre cuvântul „supraom"; dacă am vrea să vorbim cu adevărat despre „supraoameni", am putea numi astfel fiinţele care deja pe vechea Lună, în stadiul de evoluţie premergătoare Pământului, erau oameni, şi care astăzi stau cu o treaptă deasupra omului. Ele se puteau arăta oamenilor clarvăzători numai într-un trup eteric. Astfel se şi arătau. Coborau din lumile spirituale şi guvernau pe Pământ chiar şi în decursul timpurilor postatlanteene.

Aceste entităţi aveau însuşirea uimitoare, pe care o mai au încă şi astăzi, de a nu avea nevoie să gândească. Sau, am mai putea spune, că nici nu pot gândi în felul cum gândeşte omul. Căci *cum* gândeşte omul? Mai mult sau mai puţin aşa: porneşte de la un anumit punct şi-şi zice: am înţeles un lucru sau altul; şi pornind de la acest punct, încearcă să mai înţeleagă multe alte lucruri. Dacă n-ar fi acesta drumul gândirii omeneşti, atunci în multe privinţe şcoala nu ar fi atât de grea. Nu putem învăţa matematica de pe o zi pe alta, căci trebuie să pornim de la un anumit punct şi să progresăm încet. Acest lucru necesită vreme îndelungată. Nu putem îmbrăţişa cu privirea o întreagă lume de gânduri; căci gândirea omenească se desfăşoară în timp. O construcţie de idei nu apare dintr-odată în sufletul nostru. Trebuie să cercetăm, trebuie să ne străduim pentru a găsi înlănţuirea logică a gândurilor. Această însuşire a omului nu o au fiinţele caracterizate, ci în ele o întreagă gamă de idei apare cu aceeaşi iuţeală cu care un animal sesizează instinctiv faptul că are în faţa lui o hrană nevătămătoare şi pe care o înşfacă cu nesaţ. La aceste entităţi nu există nici o deosebire între instinct şi conştienţă gânditoare. Acestea sunt unul şi acelaşi lucru. Aşa cum pe treapta lor animalele sunt înzestrate cu o natură instinctivă, tot aşa şi aceste entităţi dhyanice, adică Îngerii, posedă o gândire spirituală nemijlocită, o reprezentare spirituală nemijlocită. Datorită acestei vieţi lăuntrice de reprezentare instinctivă, Îngerii au o cu totul altă structură decât oamenii.

Putem înţelege uşor acum că este cu neputinţă ca aceste fiinţe să se folosească de un creier sau de un corp fizic aşa cum îl au oamenii. Ele trebuie să se folosească de un trup eteric, deoarece corpul omenesc, creierul omenesc, nu mijlocesc gândurile decât în timp, pe când aceste entităţi nu dezvoltă gândurile în timp, ci simt cum înţelepciunea care se revarsă spre ele parcă fulgeră ca de la sine în fiinţa lor. Este cu neputinţă ca aceste fiinţe să gândească ceva fals, în sensul în care o poate face omul. Desfăşurarea gândirii lor este o inspiraţie nemijlocită. De aceea oamenii care s-au putut apropia de aceste fiinţe supraomeneşti, adică de Îngeri, aveau conştienţa că se găsesc în faţa

înţelepciunii absolut sigure. Ca urmare, chiar şi în vechiul Egipt, cel ce ca om era învăţător sau rege, când stătea în faţa conducătorului său spiritual ştia că porunca pe care i-o dădea acesta, adevărul pe care i-l spunea conducătorul său, sunt *nemijlocit* corecte. Ştia că nu pot fi false. Lucrul acesta îl simţeau apoi şi aceia cărora li se transmiteau aceste adevăruri.

Conducătorii clarvăzători ai omenirii puteau vorbi în aşa fel încât oamenii simţeau chiar din cuvintele lor adevărul care se revărsa din lumea spirituală. Pe scurt: a existat o legătură nemijlocită cu ierarhiile spirituale superioare.

Se poate vedea că ceea ce acţionează la formarea omului în timpul copilăriei, acţionează în mare şi în omenire, fiind cea mai apropiată lume a ierarhiilor spirituale, lume a îngerilor sau a entităţilor supraomeneşti, care planează deasupra întregii evoluţii omeneşti şi trăiesc nemijlocit în sferele spirituale. Ele coboară din aceste sfere pe Pământ acele elemente care inspiră şi elaborează culturile omeneşti. La copil, înţelepciunea superioară îşi creează o amprentă în structura corpului fizic; în vremurile străvechi ale evoluţiei omeneşti, cultura se forma în mod asemănător.

Aşa simţeau egiptenii, care au descris legătura lor cu Divinitatea, aşa simţeau ei receptivitatea sufletului lor faţă de ierarhiile superioare. Aşa cum sufletul copilului, până la punctul pe care l-am indicat în expunerea anterioară, îşi deschide aura sa ierarhiilor superioare, tot aşa îşi deschidea întreaga omenire, prin activitatea ei, lumea sa ierarhiilor cu care se găsea în legătură.

Această legătură cu ierarhiile superioare a îmbrăcat forma cea mai însemnată la cei pe care-i numim Sfinţii Învăţători ai Indiei, la Marii Învăţători ai primei culturi postatlanteene, ai acelei culturi protohinduse care s-a dezvoltat în sudul Asiei. După ce a trecut catastrofa atlanteană şi fizionomia Pământului s-a schimbat în aşa fel încât a apărut pe emisfera răsăriteană noua configuraţie a Asiei, Europei şi Africii, atunci a existat – şi aceasta mai înainte de epoca în care scrierile vechi amintite aici situează începutul ei –, cultura vechilor Mari Învăţători ai Indiei. Omul de astăzi îşi va face, în general, o reprezentare falsă despre aceşti mari învăţători ai Indiei. Căci dacă ar apărea în faţa unui om cult din zilele noastre unul dintre marii învăţători ai Indiei, omul cult de azi ar face ochii mari şi poate că ar spune: „Acesta să fie un înţelept? Niciodată nu mi-am imaginat un înţelept în acest fel!". Căci în sensul în care, pentru omul cult de azi, un lucru este înţelept sau inteligent, în acest sens, vechii Sfinţi Învăţători ai Indiei nu ar fi ştiut să spună nimic inteligent. În sensul de azi al lucrurilor, ei erau oameni cei mai simpli, cei mai modeşti, care ar fi răspuns în modul cel mai simplu chiar şi la problemele vieţii de toate zilele, şi pentru răstimpuri lungi abia puteai scoate de la ei altceva decât un cuvânt sau altul, care pentru omul cult de azi ar părea lipsit de importanţă. Au existat însă şi anumite timpuri în care aceşti Sfinţi Învăţători apăreau şi altfel decât numai ca oameni simpli. În aceste răstimpuri trebuiau să fie reuniţi laolaltă în număr de şapte, pentru că ceea ce puteau simţi fiecare trebuia să coopereze armonios, ca într-un acord de şapte sunete, cu vieţuirea celorlalţi şase înţelepţi, în aşa fel încât fiecare era în măsură să vadă un lucru sau altul, potrivit instrumentului său particular, evoluţiei sale specifice. Şi din acordul celor contemplate de fiecare în parte, s-a născut ceea ce urcă din vremuri străbune drept înţelepciune originară, lucru pe care îl înţelegem atunci când ştim să descifrăm adevăratele documente oculte. Documentele de care vorbim aici nu sunt revelaţiile Vedelor – oricâtă admiraţie ne inspiră aceste Vede [9] –, ci învăţăturile Sfinţilor Înţelepţi ai Indiei, care se situează într-un trecut mult mai timpuriu decât elaborarea Vedelor, aşa încât comoara de înţelepciune păstrată de aceste măreţe capodopere, Vedele, nu este decât un slab ecou al celor ce înfăţişează Sfinţii Înţelepţi ai Indiei. Atunci însă când aceşti Sfinţi stăteau faţă în faţă, fiecare cu câte un străbun supraomenesc al omenirii, când priveau în mod clarvăzător în lumile superioare, când ascultau cu claraudiţie revelaţiile acestor străbuni ai omenirii, atunci din ochii lor strălucea o lumină ca cea a Soarelui. Atunci, ceea ce puteau ei să spună acţiona copleşitor asupra anturajului lor, aşa încât toţi ascultătorii ştiau: Acum nu vorbeşte viaţa sau înţelepciunea omenească, ci acţionează în cultura omenească Zeii, entităţi supraomeneşti.

Din această pătrundere în omenire ca un ecou a ceea ce ştiau Zeii, şi-au luat începutul vechile culturi. Abia în epoca postatlanteană, încet, încet, s-a închis, ca să spunem aşa, poarta spre lumea spirituală divină, care în decursul epocii atlanteene era larg deschisă sufletului omenesc. Şi se simţea în diferitele ţări, la diferitele popoare, cum omul depinde din ce în ce mai mult de el însuşi. În acest fel, întâlnim în alt sens şi în evoluţia omenirii, ceea ce ni se revelează la copil. La început lumea spiritual-dumnezeiască intervine prin sufletul inconştient al copilului, care creează plăsmuind trupul; vine apoi momentul în care omul învaţă să se simtă un „Eu", este momentul până la care, în viaţa de mai târziu, ne putem întoarce înapoi cu amintirea. Despre această epocă de dinaintea trezirii Eului, se poate spune că de la sufletul unui copil poate învăţa şi omul cel mai înţelept. Apoi, fiecare este lăsat pe seama sa însăşi, se manifestă conştienţa Eului şi toate se leagă acum în aşa fel încât mai târziu ne putem aminti de trăirile avute. Tot aşa a venit şi în viaţa popoarelor o vreme în care ele au început să se simtă tot mai desprinse de inspiraţia divină a străbunilor. Aşa după cum copilul este desprins de aura care-i învăluia capul în primii trei ani ai vieţii, tot aşa şi în viaţa popoarelor, străbunii divini s-au retras din ce în ce mai mult şi oamenii au depins de propriile lor cercetări, de propria lor ştiinţă. Acolo unde istoria a mai sesizat aceste lucruri, acolo a fost resimţit acest proces de trecere a conducerii în mâna oamenilor. „*Menes*" îl numeau Egiptenii pe cel care a inaugurat prima cultură omenească şi, în acelaşi timp, făceau aluzie la faptul că, prin aceasta, omului i s-a oferit şi posibilitatea de a greşi. Căci de aici înainte el a devenit dependent de creierul său. Posibilitatea omului de a rătăci, de a cădea în eroare, este indicată în mod simbolic prin aceea că în epoca în care omul a fost părăsit de zei, a fost întemeiat labirintul, care nu este altceva decât o copie exterioară a circumvoluţiunilor creierului ca instrument al gândurilor omeneşti proprii, în care purtătorul acestor gânduri se poate rătăci, se poate pierde. Pe om, ca fiinţă gânditoare, orientalii l-au numit *Manas*, şi Manu [10] se numea primul purtător principal al gândirii. Popoarele greceşti numeau *Minos* [11] pe primul plăsmuitor al principiului gândirii omeneşti, şi de Minos se leagă şi legendele labirintului, căci oamenii simţeau cum, din acea epocă, conducerea divină a trecut treptat într-o conducere prin care „Eul" vieţuieşte în alt fel influenţele lumii spirituale superioare.

În afara acelor străbuni primordiali ai omului, adevăraţii supraoameni, care şi-au încheiat treapta de om pe vechea Lună şi care acum deveniseră Îngeri, există încă şi alte fiinţe care nu şi-au încheiat evoluţia lor pe Lună. Fiinţele pe care mistica orientală le numeşte fiinţe dhyanice şi esoterismul creştin le numeşte Îngeri, şi-au desăvârşit evoluţia pe Lună, şi când omul şi-a început devenirea sa pe Pământ, ele se aflau deja cu o treaptă mai sus decât omul. Au existat însă şi alte fiinţe care nu-şi încheiaseră evoluţia lor de om pe vechea Lună, întocmai aşa după cum nu şi-au încheiat evoluţia lor nici categoriile superioare de fiinţe luciferice. Când a început stadiul Pământ al planetei noastre, pe el nu exista, în sensul caracterizat, numai omul, ci el primea şi inspiraţia fiinţelor spiritual-divine, căci altfel – ca şi în cazul copilului – omul nu ar fi putut progresa; din această cauză, în afară de aceşti oameni aflaţi acum – în evoluţia lor – pe treapta de copil, pe Pământ existau nemilocit şi entităţi care-şi încheiaseră evoluţia lor pe vechea Lună. Între aceste fiinţe şi oameni, mai existau şi entităţi care nu-şi încheiaseră evoluţia lor pe Lună, entităţi superioare omului, pentru că ele ar fi putut deveni Îngeri, adică fiinţe dhyanice încă în decursul vechii Luni. Pe atunci însă, ele nu au ajuns la maturitate deplină, au rămas în urma Îngerilor, dar cu toate acestea îl depăşeau cu mult pe om în toate privinţele. Acestea sunt fiinţele care ocupă treapta cea mai de jos în ceata spiritelor luciferice. Cu aceste fiinţe care se situează la mijloc, între oameni şi între Îngeri, începe deja regnul fiinţelor luciferice.

Despre aceste fiinţe ne putem forma foarte uşor o idee greşită. Am putea întreba: de ce au admis spiritele divine, regenţii binelui, ca asemenea fiinţe să rămână în urmă, şi prin acestea să pătrundă în omenire principiul luciferic? S-ar putea obiecta şi că Zeii buni dirijează doar totul spre bine. Asemenea întrebări sunt explicabile. O altă înţelegere greşită care s-ar putea naşte, se exprimă în următoarea părere: Aceste fiinţe sunt fiinţe „rele". Ambele păreri nu constituie decât o înţelegere greşită a faptelor. Căci în nici un caz aceste fiinţe nu sunt exclusiv „rele" – cu toate că în ele trebuie căutată originea răului în evoluţia omenirii –, ci ele stau la mijloc, între oameni şi supraoameni,

Sub un anumit aspect, ele îl depăşesc pe om în ceea ce priveşte perfecţiunea. În privinţa tuturor facultăţilor pe care oamenii trebuie să şi le însuşească abia de aici înainte, aceste fiinţe au atins deja o treaptă înaltă şi se deosebesc de străbunii oamenilor, pe care i-am descris mai înainte, prin aceea că, neîncheindu-şi pe Lună treapta lor de om, ele sunt însă în stare să se încarneze în trupuri omeneşti, în timp de omul evoluează pe Pământ. În timp ce fiinţele îngereşti propriu-zise, marii inspiratori ai omenirii, pe care îi mai invocau egiptenii, nu puteau să apară în trupuri omeneşti ci se puteau revela doar *prin intermediul* anumitor oameni, entităţile intermediare între oameni şi Îngeri erau încă în stare, în vremurile străvechi, să se încorporeze în trupuri omeneşti. Din această cauză, în perioada lemuriană şi atlanteană găsim pe Pământ şi oameni care purtau în ei, drept cea mai intimă natură sufletească, o fiinţă îngerească retardată. Aceasta însemnează că în perioada lemuriană şi atlanteană umblau pe Pământ nu numai oameni obişnuiţi, care trebuiau să ajungă la idealul omenesc prin încarnări succesive, ci printre oamenii din acea vreme mai umblau şi fiinţe care arătau ca ceilalţi oameni din punct de vedere exterior. Ele trebuiau să poarte un corp omenesc, căci forma exterioară a unui om în carne este dependentă de condiţiile pământeşti. Dar în vremurile mai vechi, printre oameni se aflau şi fiinţe care aparţineau categoriei celei mai de jos de individualităţi luciferice. Alături de entităţile îngereşti care acţionau asupra culturii omeneşti prin oameni, s-au încarnat şi asemenea entităţi luciferice şi au întemeiat, în diferite regiuni ale Pământului, culturi omeneşti. Şi când în legendele vechilor popoare ni se povesteşte că aici sau acolo a trăit un om mare, care a întemeiat o cultură, o astfel de individualitate nu poate fi caracterizată doar prin aceea că spunem: acolo a fost încorporată o fiinţă luciferică care trebuie să fi fost purtătoarea răului, ci de fapt prin aceste entităţi s-a revărsat nesfârşit de multă binecuvântare în cultura omenească.

Ştim din ştiinţa spirituală că în trecutul evoluţiei, şi anume în perioada atlanteană, omul vorbea un fel de *limbă primordială*, care era asemănătoare pe întregul Pământ, pentru că în acele vremuri „vorbirea" venea din zona cea mai lăuntrică a sufletului, mult mai lăuntrică decât azi. Acest lucru poate fi dedus deja din cele ce urmează. În perioada atlanteană oamenii simţeau toate impresiile exterioare în aşa fel încât atunci când sufletul voia să exprime ceva exterior prin grai, el era îmboldit să emită o *consoană*. Aşadar, ceea ce exista în spaţiu determina un impuls de a-l traduce consonantic. Şuieratul vântului, vuietul valurilor, adăpostirea într-o casă, erau simţite şi imitate prin consoane. Dimpotrivă, ceea ce se resimţea lăuntric ca durere sau bucurie sau şi cele resimţite de o altă fiinţă, erau imitate prin *vocale*. Din aceasta se vede că sufletul era concrescut în vorbire, cu fenomenele şi cu entităţile exterioare. Din cronica Akasha rezultă următoarele:

De o colibă care se boltea deasupra unei familii şi care oferea acesteia adăpost şi ocrotire, se apropia un om, examina cum coliba se boltea în spaţiu deasupra familiei. Boltirea protectoare a colibei o exprima printr-o consoană, iar faptul că în această colibă se simt bine suflete omeneşti în trupurile lor – lucru pe care îl putea simţi – îl exprima printr-o vocală. Aşa s-a născut gândul „Adăpost", „eu am adăpost", „adăpost deasupra unor trupuri omeneşti". Acest gând era turnat apoi în consoane şi vocale, care nu puteau fi altfel de cum erau, pentru că erau o amprentă directă a trăirilor avute.

Şi acest lucru era la fel pe întregul Pământ. Nu e un vis faptul că a existat odată „o limbă originară". Şi într-un anumit sens, iniţiaţii tuturor popoarelor ştiu încă şi azi să resimtă urmele acestei limbi originare. Căci în toate limbile există anumite combinaţii de sunete care nu sunt altceva decât reminiscenţe din această limbă originară a omenirii.

Această limbă fusese stimulată în sufletul omenesc prin inspiraţia fiinţelor supraomeneşti, a adevăraţilor predecesori ai oamenilor care-şi desăvârşiseră evoluţia de om pe Lună. De aici putem vedea că dacă n-ar fi existat decât această evoluţie, întreg neamul omenesc ar fi rămas o mare unitate; pe suprafaţa întregului Pământ ar fi existat o limbă şi o gândire unitară. Individualitatea, diversitatea, nu s-ar fi putut naşte şi, ca urmare, nu s-ar fi putut dezvolta nici libertatea omenească. Pentru ca omul să poată deveni o individualitate, au trebuit să aibă loc sciziuni în omenire. Faptul că limba a ajuns să fie diferită în diferitele regiuni ale pământului, se datorează muncii unor asemenea Învăţători, în care erau încarnate fiinţe luciferice. În funcţie de entitatea îngerească retardată care s-a încarnat în diferitele popoare, aceste fiinţe angelice au putut să-i înveţe pe oameni diferite limbi. Aşadar facultatea de a vorbi o limbă deosebită, se datorează la toate popoarele unor asemenea iluminaţi, care erau fiinţe îngereşti retardate şi care se aflau mult deasupra oamenilor din anturajul lor. Aşa bunăoară, eroii despre care ne vorbesc Grecii sau alte popoare antice, eroii care acţionau în trup omenesc erau fiinţe îngereşti retardate. Deci nu ne este îngăduit să considerăm aceste fiinţe ca fiind exclusiv fiinţe „rele". Dimpotrivă, ele au adus oamenilor, pe întreg globul pământesc, ceea ce i-a predestinat pentru libertate, ceea ce a diferenţiat un tot care altfel ar fi constituit o uniformitate pe tot Pământul. Aşa stau lucrurile în privinţa limbilor, aşa stau lucrurile cu multe alte domenii ale vieţii. Individualizarea, diferenţierea, libertatea ne vin de la aceste fiinţe care au rămas în urmă pe Lună. De fapt a fost intenţia conducerii înţeleptei a Universului ca în evoluţia planetară toate fiinţele să fie conduse până la ţelul lor; dar dacă acest lucru s-ar fi întâmplat într-un mod direct, atunci anumite lucruri nu s-ar fi realizat. Din această cauză, anumite fiinţe sunt reţinute în evoluţia lor, deoarece sunt chemate să îndeplinească o misiune specială. Şi deoarece fiinţele care şi-au realizat pe deplin misiunea lor pe Lună nu ar fi putut produce decât o omenire unitară, lor le-au fost opuse fiinţele care rămăseseră în urmă pe Lună, şi care au primit prin aceasta posibilitatea de a întoarce în bine ceea ce la ele constituia o lipsă.

De aici ni se deschide şi perspectiva pentru înţelegerea problemei: „de ce există în lume răul, nedesăvârşirea, boala?" Aceste lucruri trebuie examinate sub acelaşi unghi sub care am examinat mai sus fiinţele îngereşti nedesăvârşite. Tot ceea ce, la un moment dat constituie o imperfecţiune, o evoluţie retardată, va fi întors mai târziu în cursul evoluţiei, în bine. Considerăm că nu e necesar să mai amintim că într-un asemenea adevăr nu este îngăduit să vedem o justificare a faptelor rele ale omului.

Prin aceasta am răspuns şi la întrebarea: pentru ce îngăduie conducerea înţeleaptă a lumilor anumitor fiinţe să rămână în urmă şi să nu ajungă la ţelul lor? Asta se întâmplă pentru faptul că timpul care urmează unei astfel de rămâneri în urmă îşi are şi el sensul său bine definit. Căci atunci când popoarele nu se puteau încă conduce singure, în mijlocul lor trăiau marii învăţători ai timpurilor şi ai fiecărui om. Şi toţi marii învăţători ai popoarelor – Kadmos, Kekrops, Pelops, Theseu [12] şi alţii – aveau la temelia sufletului lor, într-un anumit sens, o fiinţă îngerească. Din aceasta se poate vedea cum de fapt şi în această privinţă, omenirea este supusă unei îndrumări, unei conduceri.

Pe fiecare treaptă de evoluţie rămân în urmă fiinţe care nu ating ţelul care poate fi atins. Să reflectăm încă odată asupra vechii culturi egiptene, care s-a desfăşurat în ţara Nilului, timp de mai multe mii de ani, timp în care egiptenilor li se revelau învăţători supraomeneşti despre care ei înşişi afirmau că-i dirijează pe oameni, ca nişte Zei. Alături de aceştia mai acţionau şi fiinţe care atinseseră numai pe jumătate sau numai în parte treapta lor de Îngeri. Trebuie să ne fie limpede că în vechiul Egipt omul a atins o anumită treaptă de evoluţie, cu alte cuvinte, în epoca egipteană, sufletele oamenilor de azi ajunseseră pe o treaptă de dezvoltare corespunzătoare. Dar nu numai omul condus a dobândit ceva prin faptul că se lasă condus, ci însăşi fiinţele care-l conduc parcurg prin aceasta o anumită evoluţie. Aşa bunăoară, un Înger care i-a condus pe oameni o anumită vreme, este *mai mult* decât era înainte de a fi luat asupra lui această sarcină. Prin munca de conducere, Îngerul evoluează şi el, şi anume evoluează atât acela care a ajuns Înger deplin cât şi acela care a rămas în urmă în evoluţie. Toate fiinţele pot progresa mereu; totul se găseşte într-o continuă evoluţie. Dar pe fiecare treaptă rămân în urmă din nou, anumite entităţi. În sensul celor de mai sus, în vechea cultură egipteană putem deosebi: conducătorii divini, Îngerii (Zeii), apoi conducătorii semidivini (Semizeii) care n-au atins întru totul treapta de Îngeri, şi apoi oamenii. Dar anumite fiinţe din rândul supraoamenilor rămân şi ele în urmă. Asta înseamnă că ele nu conduc astfel încât să-şi exprime toate puterile lor, şi de aceea, în vremea vechii culturi egiptene, ele au rămas în urmă. În acelaşi fel rămân în urmă o parte din supraoamenii nedesăvârşiţi. Aşadar în timp ce, jos, oamenii evoluează, sus, anumite individualităţi din rândul fiinţelor dyanice, rămân în urmă. Când cultura egipteano-caldeeană era pe sfârşite şi începea cultura greco-romană, existau fiinţe conducătoare care rămăseseră în urmă din prima epocă de cultură de după Atlantida. Dar acestea nu-şi puteau utiliza puterile

acum, deoarece sunt înlocuite în conducerea omenirii de alţi Îngeri sau fiinţe semi-îngereşti. Asta înseamnă însă că nu-şi pot continua din această cauză nici propria lor evoluţie.

Prin aceasta ne-am îndreptat privirea spre o categorie de fiinţe care şi-ar fi putut întrebuinţa puterile în epoca egipteană, puteri pe care însă nu le-au întrebuinţat pe deplin. În următoarea epocă de cultură, în epoca greco-latină, nu puteau interveni cu puterile lor, deoarece au fost înlocuite cu alte puteri conducătoare, şi toate condiţiile acelei epoci de cultură făceau cu neputinţă intervenţia lor. Dar după cum fiinţele care nu ajunseseră pe vechea Lună la treapta de Îngeri, au avut mai târziu misiunea să intervină din nou în evoluţia omenirii în cursul stadiului Pământ, tot aşa fiinţele care au rămas în urmă în cultura caldeo-egipteană au misiunea să intervină din nou în cultura omenirii, mai târziu, ca fiinţe retardate. Aşadar vom întrezări acum o epocă de cultură mai târzie, în care întâlnim la conducere fiinţe ce cârmuiesc evoluţia normală, dar în care, alături de acestea, intervin şi fiinţe care au rămas în urmă mai demult, pe vremea vechii culturi egiptene. Epoca de cultură la care facem astfel aluzie, este cea din vremea noastră. Noi trăim azi într-o epocă în care, pe lângă conducătorii normali ai omenirii, intervin şi fiinţe care au rămas în urmă în timpul culturii egipteano-caldeene.

Evoluţia faptelor şi a entităţilor trebuie privită în sensul că fenomenele din lumea fizică sunt efecte (revelaţii) ale căror cauze reale se află în lumea spirituală. Cultura noastră, pe de o parte, se caracterizează în mare printr-o tendinţă crescândă spre spiritualitate. În tendinţa spre spiritualitate a anumitor oameni se revelează acei conducători ai omenirii de astăzi care şi-au atins treapta de evoluţie normală. Aceiaşi conducători normali ai evoluţiei noastre ni se revelează în tot ceea ce vrea să-l conducă pe omul de azi spre marile comori de înţelepciune spirituală, pe care ni le mijloceşte teosofia. Dar în tendinţele culturii noastre intervin şi entităţile rămase în urmă în decursul culturii egipteano-caldeene; ele se revelează în multe din câte se fac şi se gândesc în prezent şi în viitorul apropiat. Se manifestă în tot ceea ce imprimă culturii noastre o pecete *materialistă*, dar adeseori le putem observa influenţa chiar şi în strădania omului spre spiritualitate. Asistăm azi la o reînviere a culturii egiptene. Fiinţele care pot fi considerate drept cârmuitori nevăzuţi ale celor ce se întâmplă azi în lumea fizică, se împart în două clase. Prima cuprinde individualităţile spirituale care până în prezentul nostru şi-au parcurs normal evoluţia. De aceea au putut interveni în conducerea culturii noastre, în timp ce conducătorii epocii greco-latine şi-au terminat treptat misiunea de conducători de cultură, în primul mileniu de după Christos. A doua clasă care-şi sincronizează munca cu aceea a fiinţelor din prima clasă, cuprinde individualităţile spirituale care nu şi-au terminat evoluţia în cultura egipteano-caldeeană. În următoarea epocă de cultură, în decursul culturii greco-latine, ele au trebuit să rămână inactive. Acum însă ele pot fi din nou active, deoarece epoca actuală de cultură are asemănări cu epoca egipteano-caldeeană. Aşa se întâmplă că în omenirea de azi ies la suprafaţă lucruri în care recunoaştem o reînviere a vechilor puteri egiptene. Dar printre acestea găsim şi reînvierea unor puteri care pe acea vreme acţionau în mod spiritual, iar acum reapar cu un caracter materialist. Pentru a semnala acestea şi pentru a arăta cum cunoştinţele egiptene au reînviat schimbate, în vremea noastră, ne putem referi la un exemplu. Să ne gândim la Kepler. El era cu totul pătruns de armonia din Univers; acest lucru l-au exprimat importantele sale legi matematice ale mecanicei cereşti, în aşa-numitele legi kepleriene. În aparenţă, aceste legi sunt rigide şi abstracte; dar Kepler a ajuns la ele printr-o înţelegere a armoniei din Univers. Putem citi chiar în scrierile sale [13] că pentru a putea găsi ceea ce a găsit, el a trebuit să meargă la vechile misterii ale egiptenilor, să le fure acestora urnele din temple şi să aducă cu ele în lume lucruri a căror însemnătate pentru omenire se va cunoaşte abia mai târziu. Aceste cuvinte ale lui Kepler nu sunt o frază goală, ci ele conţineau o conştienţă obscură a reînvierii celor pe care le-a învăţat el în epoca egipteană, în decursul încorporării sale de pe acea vreme. Suntem cu totul îndreptăţiţi să ne imaginăm cum Kepler pătrunsese în înţelepciunea egipteană într-una din vieţile sale anterioare, şi că această înţelepciune egipteană a reapărut în sufletul său într-o formă adecvată timpurilor mai noi. Este explicabil că prin geniul egiptean, cultura noastră capătă un caracter materialist, căci spiritualitatea egiptenilor avea o coloratură puternic materialistă, care se exteriorizează, de exemplu, în îmbălsămarea corpului fizic al morţilor, adică se punea mare preţ pe păstrarea corpului fizic. Acest lucru ne-a parvenit din epoca egipteană, sub o formă corespunzătoare, transformată. Aceleaşi puteri care pe acea vreme nu şi-au găsit o întrebuinţare totală, intervin în epoca noastră, sub o formă metamorfozată. Din mentalitatea care îmbălsămase cadavrele, au luat naştere concepţiile care adoră astăzi numai materia. Egipteanul îşi îmbălsăma cadavrele, păstrând în acest fel ce le era preţios. El credea că evoluţia de după moarte a sufletului ar fi în legătură cu conservarea corpului fizic, material. Anatomistul modern disecă ceea ce vede şi crede că prin aceasta ajunge să cunoască legile organismului omenesc. În ştiinţa noastră de azi trăiesc puterile vechii lumi caldeo-egiptene, care pe acea vreme erau puteri progresiste, dar care acum sunt retardate. Aceste puteri trebuie *recunoscute*, dacă vrem să înţelegem în mod corect caracterul epocii prezente. Aceste puteri vor fi dăunătoare omului de azi, dacă el nu le va înţelege însemnătatea; dar ele nu-i vor fi dăunătoare, şi le va utiliza în sens bun, când se străduieşte să fie conştient de influenţele lor şi prin aceasta stabileşte o relaţie corectă cu ele. Aceste puteri trebuie să-şi găsească utilizarea; fără ele, n-am avea în prezent cuceririle din domeniul tehnicii, industriei, ş.a.m.d. Ele sunt puteri care aparţin fiinţelor luciferice de pe treapta cea mai de jos. Dacă nu le recunoaştem în mod corect, atunci vom considera impulsurile materialiste ale prezentului ca unicele posibile şi nu vom vedea celelalte puteri care ne conduc la spiritualitate. De aceea, o cunoaştere clară trebuie să vorbească despre două curente spirituale active în epoca noastră.

Dacă înţeleapta conducere a lumilor n-ar fi făcut ca aceste fiinţe să rămână în urmă în cursul epocii egipteano-caldeene, culturii actuale i-ar lipsi ponderea necesară. Atunci ar activa numai puterile care vor să-l antreneze pe om cu toată forţa spre spiritualitate. Oamenii ar fi prea înclinaţi să se lase în voia acestor puteri. Ei ar deveni exaltaţi şi visători. Asemenea oameni nu ar voi să ştie decât despre o viaţă care să treacă cât mai repede în spiritualitate şi pentru ei ar fi hotărâtoare numai o concepţie care ar nesocoti lumea materială-fizică. Dar actuala epocă de cultură îşi poate îndeplini misiunea numai când forţele lumii materiale vor fi aduse la deplină înflorire, şi atunci treptat, treptat, spiritualitatea va cuceri şi tărâmul lor. Aşa cum cele mai frumoase lucruri, dacă sunt urmate unilateral pot deveni seducători şi ispititori ai omenirii, tot aşa, dacă unilateralitatea caracterizată ar prinde teren, am fi expuşi marii primejdii ca tot felul de năzuinţe bune să se manifeste ca fanatism. Pe cât de adevărat este că prin impulsurile sale nobile omenirea este dusă înainte, tot atât de adevărat este că prin susţinerea fanatică şi exaltată a celor mai nobile impulsuri, pot rezulta lucrurile cele mai rele în direcţia evoluţiei corecte. Evoluţia progresivă a omenirii nu poate fi promovată decât atunci când strădania spre realizarea celor mai înalte aspiraţii are loc într-o atmosferă de smerenie şi claritate şi nu prin fanatism şi exaltare. Pentru ca actuala cultură să aibă pe Pământ ponderea necesară, pentru ca omul să poată dobândi o înţelegere a aspectului material al lumii, a realităţilor planului fizic, înţeleapta conducere a lumilor a hotărât să rămână în urmă fiinţe care ar fi trebuit să-şi termine evoluţia în cursul epocii egiptene, şi care acum îndreaptă privirea omului spre viaţa fizică.

Din această expunere se vede că evoluţia se petrece atât sub înrâurirea entităţilor care progresează normal, cât şi sub aceea a fiinţelor redardate. Privirea clarvăzătoare poate urmări în lumea suprasensibilă colaborarea fiinţelor din cele două clase. Prin aceasta, clarvăzătorul înţelege că realitatea fizică în mijlocul căreia trăieşte omul de azi, este revelaţie a fenomenelor spirituale.

Observăm că pentru a înţelege fenomenele cosmice nu ajunge ca prin anumite exerciţii să avem deschis ochiul spiritual şi urechea spirituală, în lumea spirituală. Prin aceasta nu ajungem decât să *vedem* ceea ce există, să percepem entităţile şi să ştim că sunt entităţi ale lumii sufleteşti sau ale lumii spirituale. Este însă necesar să şi putem deosebi categoriile din care fac parte fiinţele pe care le contemplăm astfel. Cineva poate întâlni o oarecare fiinţă a lumii sufleteşti sau a lumii spirituale; dar prin aceasta nu ştie încă dacă acea fiinţă se află în evoluţie progresivă sau aparţine puterilor retardate; aşadar nu ştie dacă fiinţa întâlnită promovează ori stânjeneşte evoluţia. Acei oameni care-şi însuşesc facultăţi clarvăzătoare şi nu dobândesc, în acelaşi timp, înţelegere deplină pentru condiţiile caracterizate ale evoluţiei omenirii, nu pot şti niciodată ce fel de fiinţe au întâlnit. Simpla clarvedere trebuie întregită cu judecarea clară a celor contemplate în lumea

suprasensibilă. Această necesitate se impune în cea mai mare măsură tocmai în vremea noastră. Ea nu a prezentat aceeaşi importanţă în toate timpurile. Dacă ne întoarcem în trecut, în epoci de cultură foarte vechi, întâlnim cu totul alte condiţii. Dacă în străvechiul Egipt un om era clarvăzător, şi-l întâmpina o entitate a lumii spirituale, aceasta avea, ca să spunem aşa, ca scris pe frunte cine este ea. Clarvăzătorul nu se putea înşela asupra ei. Astăzi, dimpotrivă, posibilitatea confuziei, posibilitatea înşelării este foarte mare. În timp ce în trecut oamenii erau încă foarte apropiaţi de lumea ierarhiilor spirituale şi puteau recunoaşte fiinţele pe care le întâlneau, astăzi posibilitatea de a greşi este extrem de mare, şi singura protecţie împotriva unor grele prejudicii este numai strădania de a avea idei şi reprezentări de felul celor indicate aici.

Un om capabil să privească în lumea spirituală este numit în esoterism „clarvăzător". Dar a fi numai clarvăzător, nu e de ajuns. Un astfel de om ar putea foarte bine să vadă, dar nu şi să deosebească. Cel ce a dobândit şi facultatea de a discerne fiinţele şi fenomenele lumilor superioare, este numit „*iniţiat*". Iniţierea ne aduce posibilitatea de a deosebi între ele diferitele categorii de fiinţe. Aşadar cineva poate fi clarvăzător pentru lumile superioare, fără a fi însă şi iniţiat. În vremurile vechi, distingerea fiinţelor spirituale nu avea o importanţă deosebită. Căci atunci când vechile şcoli oculte îl duceau pe discipol la clarvedere, primejdia greşelii nu era atât de mare. În prezent, posibilitatea de a greşi este însă foarte mare. De aceea, în orice pregătire esoterică ar trebui să se aibă în vedere ca întotdeauna, pe lângă facultatea clarvederii să se dobândească şi iniţierea. În măsura în care omul devine clarvăzător, el trebuie să devină capabil să poată deosebi diferitele categorii de fiinţe şi fenomene suprasensibile.

Sarcina importantă de a crea un echilibru între principiile clarvederii şi acelea ale iniţierii revine, în timpurile mai noi, Puterilor conducătoare ale omenirii. În mod necesar, o dată cu începutul epocii moderne, conducătorii pregătirii spirituale trebuiră să aibă în vedere cele caracterizate mai sus. De aceea, curentul spiritual esoteric care corespunde vremurilor de astăzi, a adaptat principiul de a stabili mereu un raport corect între clarvedere şi iniţiere. Acest lucru a devenit necesar în epoca în care omenirea parcurgea o criză în privinţa cunoaşterii superioare. Această epocă era aceea a secolului al XIII-lea. Cam în jurul anului 1250 avem epoca în care oamenii se simţeau cel mai rupţi de lumea spirituală. Privirea clarvăzătoare care scrutează acea epocă, descoperă următoarele: Ceea ce poate afla raţiunea noastră, intelectul nostru, ştiinţa noastră spirituală, este limitat la lumea fizică înconjurătoare; prin facultăţile noastre de cunoaştere, prin cercetările noastre omeneşti, nu putem ajunge la o lume spirituală; putem afla ceva despre această lume numai dacă primim în noi cunoştinţele pe care ni le-au lăsat strămoşii noştri despre aceste lumi. Acea vreme reprezintă o epocă de eclipsare a contemplării spirituale, şi oamenii nu mai puteau privi direct lumile superioare. Faptul că toate acestea se spuneau pe vremea în care înflorea scolastica, îşi are bunele sale temeiuri.

Aproximativ anul 1250 este timpul în care oamenii trebuiau să ajungă la a trasa graniţa între ceea ce trebuia crezut pe baza tradiţiilor şi ceea ce se putea cunoaşte. Cunoaşterea a rămas limitată la lumea fizică. Veni apoi vremea în care se ivea din ce în ce mai mult posibilitatea ca omul să redobândească o privire în lumea spirituală. Dar noua clarvedere se deosebeşte de cea veche, care pe la anul 1250 se stinsese în mod esenţial. Pentru noua formă de clarvedere, esoterismul apusean trebuia să stabilească în mod strict riguros faptul că iniţierea trebuie să călăuzească ochii şi urechile spirituale. Prin aceasta am caracterizat misiunea deosebită pe care şi-a asumat-o curentul esoteric care a intrat în cultura europeană. Când s-a apropiat anul 1250, începu un nou fel de conducere a omului spre lumile suprasensibile.

Această conducere a fost pregătită de acele spirite care se aflau atunci în spatele evenimentelor istorice exterioare şi care, timp de secole de-a rândul mai înainte, făcuseră pregătirile devenite necesare unui învăţământ esoteric în condiţiile date ale anului 1250. Dacă nu abuzăm de noţiunea „esoterism modern", ea poate fi întrebuinţată pentru activitatea spirituală a acestor personalităţi foarte evoluate. Istoria exterioară nu ştie nimic despre ele. Dar ceea ce au făcut aceste personalităţi s-a manifestat în orice cultură care s-a dezvoltat în Apus, începând cu secolul al XIII-lea.

Însemnătatea anului 1250 pentru evoluţia spirituală a omenirii iese la iveală dacă se ia în considerare rezultatul cercetării clarvăzătoare, ilustrată în următorul fapt. Chiar şi individualităţi care atinseseră deja în încarnările anterioare trepte înalte de evoluţie spirituală, şi care s-au încarnat din nou în jurul anului 1250, au trebuit să sufere un timp oarecare o totală întunecare a accesului lor nemijlocit în lumile spirituale. Individualităţi foarte luminate erau ca şi izolate de lumea spirituală, şi puteau şti ceva despre aceasta numai amintindu-şi de trăirile lor din încarnările anterioare. Aşadar putem vedea cum, începând din acea vreme, a devenit necesar ca în conducerea spirituală a omenirii să apară un element nou. Acesta era elementul adevăratului esoterism modern. Abia prin acest element se poate înţelege, în sens corect, cum în conducerea întregii omeniri, precum şi în acea a omului individual, poate interveni în toate manifestările ceea ce numim noi „Impulsul lui Christos".

De la Misteriul de pe Golgota şi până la intervenţia esoterismului modern, se întinde prima perioadă a prelucrării principiului christic în sufletele omeneşti. În această perioadă oamenii L-au preluat pe Christos, într-o anumită măsură, în mod inconştient pentru puterile spirituale superioare, aşa încât, mai târziu, când au trebuit să-l primească în mod conştient, au făcut tot felul de greşeli şi s-au pomenit într-un labirint în privinţa înţelegerii lui Christos. Putem urmări cum, în prima epocă a creştinismului, principiul christic a fost asimilat în forţe sufleteşti subordonate. A venit apoi o nouă epocă în care omenirea prezentului se mai găseşte şi azi. În adevăr, într-o anumită privinţă, oamenii se găsesc abia la începutul înţelegerii principiului christic pentru facultăţile sufleteşti superioare. În expunerea următoare vom arăta că declinul cunoaşterii suprasensibile până în secolul al XIII-lea şi înceata reînviere a acesteia cu începere din acelaşi secol, sunt strâns legate cu intervenţia impulsului christic în evoluţia omenirii.

Astfel, esoterismul modern poate fi conceput ca o înălţare a impulsului christic la stadiul de element activ în conducerea acelor suflete care vor să răzbească la o cunoaştere a lumilor superioare, potrivit condiţiilor de evoluţie ale vremurilor mai noi.

Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

GA 15

III

Potrivit expunerilor precedente, conducerea spirituală a evoluţiei omeneşti trebuie căutată la entităţile care şi-au parcurs treapta lor de om în timpul încorporării anterioare a Pământului, pe vremea vechii Luni. Acestei conduceri i se opune o altă conducere, care stânjeneşte pe cea dintâi, promovând însă, prin chiar această stânjenire, o nouă stimulare într-o anumită privinţă, şi este exercitată de entităţi care nu şi-au desăvârşit propria lor evoluţie în decursul fazei lunare. Prin aceasta am făcut aluzie la fiinţele conducătoare care stau cu o treaptă deasupra omului. Am făcut aluzie atât la fiinţele care promovează *direct* evoluţia, cât şi la acelea care o promovează prin faptul că ridică în calea ei obstacole şi prin aceasta fac ca forţele fiinţelor progresive să se întărească în sine, să se consolideze, să dobândească greutate şi natură proprie. În sensul esoterismului creştin, aceste două clase de fiinţe supraomeneşti pot fi numite Îngeri (Angeloi). În ordine ierarhică, deasupra acestor fiinţe se află Arhanghelii, Arheii, ş.a.m.d., care de asemenea participă la conducerea omenirii.

În cadrul categoriilor acestor entităţi există fel de fel de subdiviziuni în privinţa gradului lor de perfecţiune. Aşa bunăoară, în categoria Îngerilor, la începutul actualei evoluţii pământeşti, există Îngeri aflaţi pe treapta cea mai înaltă, şi alţii care se află pe o treaptă de dezvoltare mai puţin înaltă. Primii au depăşit cu mult treapta minimă a evoluţiei lunare. Între aceste fiinţe şi fiinţele care abia atinseseră această treaptă minimă la sfârşitul evoluţiei lunare şi începutul evoluţiei pământeşti, se află tot felul de gradaţii intermediare. Entităţile spirituale intervin în conducerea evoluţiei pământeşti a omenirii conform cu aceste gradaţii. Astfel, în cultura egipteană, conducerea o aveau entităţi care au atins pe Lună un grad de desăvârşire mai înalt decât acelea care au avut conducerea pe vremea culturii greco-latine, iar acestea din urmă erau mai perfecte decât cele care conduc în prezent. În cursul epocii egiptene, dar mai ales în cea greacă, entităţile care intervin în conducere mai târziu au evoluat, ajungând la maturitatea necesară conducerii culturii următoare.

De la marea catastrofă atlanteană se deosebesc şapte epoci de cultură succesive: prima este străvechea perioadă a culturii protohinduse, după aceea urmează cultura protopersană*, a treia este cultura egipteano-caldeeană, a patra cea greco-latină şi a cincea este a noastră, care s-a format treptat începând de prin secolul al XII-lea, şi în care ne găsim încă şi astăzi. În vremea noastră se pregătesc în orice caz primele fapte care vor conduce la a şasea perioadă de cultură postatlanteană. Căci perioadele de evoluţie se întrepătrund. După epoca a şasea va mai urma o a şaptea. Examinând lucrurile mai precis, problema conducerii omenirii se prezintă în felul următor: Numai în a treia perioadă de cultură, în cea egipteano-caldeeană, Îngerii au fost conducătorii, până la un oarecare grad independenţi, ai oamenilor. Pe vremea protopersană, lucrurile stăteau altfel. În această epocă Îngerii erau subordonaţi unei conduceri superioare într-o măsură mult mai mare decât în cursul epocii egiptene, şi orânduiau totul în aşa fel încât să corespundă impulsurilor ierarhiei imediat superioare. Îngerii erau subordonaţi într-o măsură mult mai mare decât pe vremea egipteană, orânduirilor Arhanghelilor sau Arhailor. În perioada de cultură protohindusă, în care viaţa postatlanteană atinsese sub raport spiritual o culme atât de înaltă cum după aceea, deocamdată, nu a mai fost atinsă, o culme naturală sub conducerea marilor învăţători ai omenirii, Arhanghelii înşişi erau subordonaţi, într-un sens asemănător, conducerii Arhailor sau Începătoriilor.

> *Prin „protopersan" nu este desemnat aici ceea ce se cheamă în istoria obişnuită „persan", ci o cultură asiatică (iranică) ce s-a dezvoltat în spaţiul în care ulterior s-a extins imperiul persan.

Aşadar, dacă urmărim evoluţia omenirii din timpul hindus, trecând prin culturile protopersană şi egipteano-caldeenă, putem spune că anumite fiinţe ale ierarhiilor superioare s-au retras, ca să spunem aşa, din ce în ce mai mult de la conducerea directă a omenirii. Şi cum stăteau lucrurile în cea de a patra perioadă de cultură postatlanteană, în cea greco-latină? Sub un anumit raport omul devenise cu totul independent. Fiinţele conducătoare supraomeneşti intervin şi aici în mersul evoluţiei, dar conducerea lor era de aşa natură încât fiinţele spirituale conducătoare dobândeau de pe urma faptelor omeneşti tot atât cât dobândea omul de pe urma lor. De aici, acea cultură cu totul specific „omenească" din epoca greco-romană, în care omul este în întregime dependent de sine.

Toate particularităţile artistice, ale vieţii de stat, din timpurile greceşti şi romane, se datorează, ca să spunem aşa, faptului că omul trebuia să-şi manifeste caracterul său particular. Aşadar, dacă privim înapoi spre cele mai vechi epoci de evoluţie a culturilor, întâlnim fiinţe conducătoare care îşi încheiaseră evoluţia lor de om în stări planetare anterioare. Misiunea celei de-a patra epoci de cultură postatlanteene era să-i pună pe oameni la cele mai mari încercări. Din această cauză, ea a fost şi cea în care întreaga conducere spirituală a omenirii trebuia să se organizeze într-un mod nou. Oamenii actuali trăiesc în a cincea epocă de cultură postatlanteană. Entităţile conducătoare ale acestei epoci aparţin aceleiaşi ierarhii care a stăpânit peste cultura egipteano-caldeeană. De fapt, aceleaşi fiinţe care au condus în acea vreme, îşi reiau activitatea în vremea noastră. Am arătat că în cursul culturii egipteano-caldeene anumite fiinţe au rămas în urmă, şi că pe acestea le regăsim în imboldurile şi sentimentele materialiste ale vremii noastre.

Progresul, atât al fiinţelor care stimulau evoluţia pozitivă cât şi acela al fiinţelor care o frânau, şi care aparţin clasei Îngerilor (sau a fiinţelor dhyanice inferioare), constă în faptul că puteau fi conducători la egipteni şi caldeeni datorită însuşirilor pe care le cuceriseră în epoci străvechi, şi că, totodată, prin munca lor de conducere, evoluau mai departe. În felul acesta, Îngerii progresivi au intervenit în conducerea evoluţiei din a cincea epocă de cultură postatlanteană, cu facultăţi pe care şi le-au dobândit în cursul epocii a treia, în epoca egipteano-caldeeană. Prin acest progres al lor, ei îşi însuşesc facultăţi cu totul deosebite. Ei devin apţi să poată lăsa să se reverse în ei puterile care emană de la cea mai însemnată fiinţă din întreaga evoluţie pământească. Asupra lor acţionează puterea lui Christos. Căci această putere acţionează nu numai prin Iisus din Nazaret asupra lumii fizice, dar şi în lumile spirituale, asupra fiinţelor supraomeneşti. Christos nu există numai pentru Pământ, ci şi pentru aceste entităţi. Fiinţele care au condus în acea vreme vechea cultură egipteano-caldeeană, nu stăteau sub conducerea lui Christos, ci ele s-au supus conducerii lui Christos abia din timpul egipteano-caldeean încoace. Şi progresul lor constă în aceea că astăzi conduc perioada noastră de cultură sub influenţa lui Christos; ele îl urmează în lumile superioare. Şi rămânerea în urmă a entităţilor despre care s-a spus că acţionează ca puteri inhibitoare, provine din faptul că ele nu s-au supus conducerii lui Christos, aşa încât

ele acţionează mai departe independent de Christos. De aceea, în cultura omenirii vor apărea din ce în ce mai clar următoarele: va exista un curent materialist, care stă sub conducerea spiritelor egipteano-caldeene retardate; acesta va avea un caracter materialist. Cea mai mare parte a ceea ce se poate numi azi ştiinţă materialistă în toate ţările, se află sub această influenţă. Totodată se impune însă şi un alt curent, care are drept scop ca, în final, omul să găsească în tot ce face ceea ce se poate numi „principiul christic". Aşa bunăoară, există oameni care spun: în ultimă analiză lumea noastră constă din atomi. Cine inspiră omului gândul că lumea ar consta din atomi? Sunt entităţile angelice supraomeneşti, care au rămas în urmă în epoca egipteano-caldeeană.

Ce ne vor învăţa entităţile care şi-au atins ţinta în vechea cultură egipteano-caldeeană şi care au cunoscut pe Christos în acea vreme? Ele vor putea inspira omului alte gânduri decât acela că nu există decât atomi materiali; căci aceste entităţi îl vor putea învăţa pe om că substanţa lumii este străbătută până în cele mai mici particule de spiritul lui Christos. Şi oricât de uimitor ar putea să pară, în viitor vor exista chimişti şi fizicieni care nu ne vor mai învăţa chimia şi fizica aşa cum se predau azi, sub influenţa spiritelor retardate caldeene şi egiptene, ci ei ne vor învăţa că „materia este structurată după planul pe care *Christos* l-a stabilit treptat"!. Oamenii îl vor găsi pe Christos până şi în legile chimiei şi ale fizicii. O chimie spirituală, o fizică spirituală, iată ce ne va aduce viitorul. Desigur că astăzi, pentru mulţi oameni, aceste afirmaţii nu apar decât ca născociri sau chiar mai rău... Dar adeseori înţelepciunea viitorului înseamnă nebunie pentru timpul anterior.

Factorii care intervin în acest sens în evoluţia culturii omeneşti, pot fi zăriţi încă de pe acum de contemplatorul atent. Dar un asemenea contemplator cunoaşte foarte bine şi obiecţiile, în aparenţă îndreptăţite, pe care le pot aduce acestei pretinse nebunii, ştiinţa şi filosofia curentă.

Din asemenea consideraţiuni înţelegem şi ce anume au entităţile conducătoare supraumane înaintea omului. Oamenii L-au cunoscut pe Christos în a patra perioadă de cultură postatlanteană, în perioada greco-latină. Căci evenimentul christic intervine în evoluţie în decursul acestei epoci de cultură. Atunci au învăţat oamenii să-l cunoască pe Christos. Entităţile conducătoare supraomeneşti au învăţat a-l cunoaşte în timpurile caldeo-egiptene, apoi, în timpurile greco-latine ele trebuiră să-i lase pe oameni în seama propriului lor destin, pentru ca mai târziu să intervină iarăşi în evoluţia omenirii. Iar dacă azi ne ocupăm cu ştiinţa spirituală, aceasta nu înseamnă altceva decât recunoaşterea faptului că entităţile supraomeneşti, care au condus omenirea, îşi continuă acum conducerea în aşa fel încât se află ele însele sub cârmuirea lui Christos. Tot aşa stau lucrurile şi cu alte entităţi.

În timpurile protopersane, la conducerea omenirii au participat Arhanghelii. Ei s-au subordonat lui Christos, înaintea fiinţelor care stau cu o treaptă mai jos decât ei. Despre Zarathustra [14] se poate spune că el îşi îndruma discipolii şi poporul spre Soare şi spunea cam următoarele: În Soare trăieşte Marele Spirit „Ahura Mazdao", care va coborî pe Pământ. Căci fiinţele din regiunea Arhanghelilor Îl indicau pe Marele Conducător al Soarelui, care pe acea vreme încă nu coborâse pe Pământ, ci abia pornise pe acest drum, pentru a interveni mai târziu *direct* în evoluţia pământească. Fiinţele care îi conduceau pe marii învăţători ai Indiei, de asemenea, îi îndrumau spre un Christos al viitorului; căci facem o greşeală când credem că aceşti învăţători nu L-ar fi presimţit pe Cristos. Ei spuneau că El se află „deasupra sferei lor", aşa încât „ei nu pot ajunge la El".

După cum în a cincea perioadă a culturii Îngerii sunt cei care-l coboară pe Christos în evoluţia spirituală, tot aşa, în perioada a şasea, cultura va fi condusă de acele fiinţe din clasa Arhanghelilor care au condus străvechea perioadă din cultura protopersană. Începătoriile, Arhaii care cârmuiseră omenirea în vechea perioadă protohindusă, vor conduce omenirea în a şaptea epocă de cultură, sub cârmuirea lui Christos. În perioada greco-latină, Christos a coborât din înălţimile spirituale şi s-a revelat în trupul lui Iisus din Nazaret. El a coborât până în lumea fizică. Când omenirea va fi îndeajuns de matură, ea îl va putea găsi în prima lume superioară. În viitor, El nu va mai putea fi găsit în lumea fizică, ci numai în lumile imediat superioare, căci oamenii nu vor rămâne aceiaşi; ei vor deveni mai maturi şi-L vor găsi pe Christos în lumile spirituale, aşa cum L-a găsit Pavel prin evenimentul din faţa Damascului, care, în această privinţă, este un eveniment profetic. După cum în vremea noastră omenirea este condusă de marii învăţători care i-au condus pe oameni în cultura egipteano-caldeeană, tot ei vor fi aceia care în secolul al XX-lea vor conduce oamenii la o contemplare a lui Christos, aşa cum L-a văzut Pavel. Ei vor arăta oamenilor că Christos nu acţionează numai pe Pământ, ci că El spiritualizează întregul sistem solar. În a şaptea epocă de cultură vor reveni Sfinţii Învăţaţi ai Indiei, ei Îl vor propovădui pe Marele Spirit, despre care spuneau odinioară că se află deasupra sferei lor, Spirit pe care-L presimţiseră în fiinţa unitară a lui Brahman, în care însă conţinutul real se poate instala abia prin Christos. În felul acesta, omenirea va fi condusă, treaptă cu treaptă, în lumea spirituală.

A vorbi astfel despre Christos, a arăta că în lumile suprasensibile El este conducător şi al ierarhiilor superioare, aceasta ne-o arată ştiinţa care a pătruns în cultura noastră prin secolul al XII-lea, al XIII-lea sub signatura rosicrucianismului, şi despre care s-a dovedit de atunci că a devenit necesară. Dacă vom contempla, în sensul acestei concepţii, mai îndeaproape entitatea care a trăit în Palestina şi care a săvârşit apoi Misteriul de pe Golgota, se dezvăluie următoarele.

Până în prezent oamenii şi-au făcut multe reprezentări despre Christos. Aşa bunăoară a existat reprezentarea anumitor gnostici creştini din primul secol, care spuneau: Christos, care a trăit în Palestina, nu avea nicidecum un trup fizic din carne, el a avut numai trup aparent [15], un trup eteric ce devenise fizic vizibil. Aşadar şi moartea sa pe cruce nu ar fi fost o moarte reală ci numai aparentă, fiindcă era prezent numai un trup eteric. Întâlnim apoi diferitele dispute dintre aderenţii creştinismului, aşa de pildă cunoscuta dispută dintre arieni şi atanasieni [16], ş.a.m.d., şi chiar la ei, cele mai diferite interpretări în legătură cu Christos. De atunci şi până în vremea noastră, oamenii îşi fac cele mai diverse reprezentări despre Christos.

Ştiinţa spirituală nu trebuie să vadă în Christos doar o fiinţă pământeană, ci să recunoască în El şi o fiinţă cosmică. Într-un anumit sens, însuşi omul este o fiinţă *cosmică*. El duce o viaţă dublă. Viaţa în trupul fizic, de la naştere până la moarte, şi viaţa în lumile spirituale, între moarte şi o nouă naştere. În timp ce omul trăieşte în trupul fizic, el este dependent de Pământ. Aceasta, pentru motivul că trupul său fizic este legat de forţele şi de condiţiile de existenţă ale Pământului. Dar omul nu primeşte în sine numai substanţele şi forţele Pământului, ci el este integrat în întreg organismul fizic al Pământului, căruia îi aparţine. După ce omul a trecut prin poarta morţii, el nu mai aparţine forţelor Pământului, dar ar fi greşit să ne reprezentăm că el nu mai aparţine nici unui fel de forţe, ci atunci el este legat de forţele sistemului solar şi de acelea ale celorlalte sisteme solare. El trăieşte între moarte şi o nouă naştere, în Cosmos, aşa cum trăieşte între naştere şi moarte în lumea pământească. De la moarte până la o nouă naştere, omul aparţine Cosmosului, aşa după cum pe Pământ aparţine elementelor aer, apă, pământ, ş.a.m.d. Trecând prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, el ajunge în domeniul influenţelor comice. De la planete nu vin numai forţele fizice despre care ne vorbeşte astronomia fizică, adică gravitaţia şi alte forţe fizice, ci ne vin şi puteri spirituale. Şi cu aceste puteri spirituale ale cosmosului omul se află în legătură, şi anume fiecare într-un mod deosebit, în funcţie de individualitatea sa. Dacă omul s-a născut în Europa, el trăieşte în alte condiţii de temperatură, ş.a.m.d., decât atunci când s-ar fi născut în Australia, bunăoară. Tot aşa stau lucrurile şi în privinţa vieţii dintre moarte şi o nouă naştere; unul este mai mult legat de puterile spirituale ale lui Marte, altul de acelea ale lui Jupiter, unii de acelea ale întregului sistem planetar, ş.a.m.d. Şi tot aceste puteri readuc omul pe Pământ. Astfel, în timpul care precede o naştere, omul trăieşte în legătură cu întregul spaţiu stelar.

Potrivit acestor relaţii ale omului faţă de sistemul cosmic, se determină şi puterile care-l îndeamnă pe om spre o anumită pereche de părinţi,

spre o anumită regiune. Imboldul, impulsul de a se încorpora într-un loc sau altul, într-o familie sau alta, într-un anumit popor şi într-o anumită epocă, toate acestea depind de felul în care omul a fost integrat cosmosului înainte de naştere.

În teritoriile germane exista mai demult o expresie ce era extraordinar de semnificativă pentru naşterea omului. Când se năştea un om, se spunea că el *a întinerit* în acel loc. În această expresie întâlnim o aluzie inconştientă la faptul că între moarte şi o nouă naştere, la început, omul trăieşte sub influenţa forţelor care l-au făcut să îmbătrânească în încorporarea anterioară, şi că înainte de naştere acestea sunt înlocuite cu puteri care-l fac iarăşi „tânăr". În acelaşi sens foloseşte şi Goethe în «Faust» expresia „a întinerit în ţinutul ceţii" [17]. Ţinutul ceţii era un nume vechi pentru Germania medievală.

La baza întocmirii *horoscopului* stă faptul că oamenii, care cunosc aceste lucruri, pot citi puterile după care omul se integrează în existenţa fizică. Fiecărui om îi este coordonat un anumit horoscop, fiindcă în el se exprimă puterile care l-au coborât pe om în existenţa fizică. Aşa bunăoară, când într-un horoscop Marte se află în Berbec, aceasta înseamnă că anumite puteri ale Berbecului sunt oprite, sunt diminuate de Marte. Aşadar horoscopul este constelaţia după care omul se orientează, înainte de a intra în existenţa fizică. Această problemă, care în vremea noastră pare a fi atât de îndrăzneaţă, nu trebuie atinsă fără a atrage atenţia asupra faptului că aproape tot ceea ce face azi în această direcţie este diletantismul cel mai curat – o adevărată superstiţie – şi că, pentru lumea exterioară, *adevărata ştiinţă* despre aceste lucruri, în bună parte, s-a pierdut cu totul. De aceea, aspectele principiale redate aici nu trebuie deloc judecate după ceea ce azi îşi duce, sub numele de astrologie, cel mai adesea, o existenţă atât de dubioasă.

Ceea ce mână omul să coboare în încorporarea fizică, sunt puterile active ale lumii stelare.

Când conştienţa clarvăzătoare examinează un om, ea poate percepe în organizarea acestuia cum aceasta este de fapt un rezultat al cooperării puterilor cosmice. Acest lucru trebuie să fie intuit acum în mod ipotetic, dar într-o formă absolut corespunzătoare percepţiilor clarvăzătoare.

Dacă am scoate şi am cerceta cu ajutorul clarvederii creierul fizic al unui om cu privire la construcţia sa, am vedea cum anumite părţi se găsesc plasate în anumite locuri şi cum din aceste locuri pornesc anumite prelungiri. Am afla astfel că la fiecare om creierul este diferit structurat. Nu există doi oameni care să aibă creierul la fel. Şi ne închipuim acum că am putea fotografia acest creier cu întreaga sa structură, aşa că am avea un fel de emisferă, şi în care ar fi vizibile toate amănuntele. Am obţine pentru fiecare om o altă imagine. Dacă am fotografia creierul unui om în momentul în care se naşte şi dacă am fotografia apoi şi firmamentul care se află exact deasupra locului de naştere a acestui om, această imagine ar arăta la fel ca şi creierul uman. Aşa cum sunt orânduite anumite părţi din creier, la fel sunt orânduite stelele în imaginea cerului. Omul poartă în sine o imagine a spaţiului ceresc, şi anume fiecare o altă imagine, după locul şi timpul în care s-a născut.

Acesta este un indiciu că omul este născut, este născut din întregul Univers.

Dacă avem în vedere acest lucru, ajungem să ne reprezentăm cum ni se înfăţişează macrocosmosul în fiecare om şi, pornind de la aceasta, dobândim o reprezentare despre felul în care macrocosmosul ni se revelează în Christos. Dar dacă ne-am reprezenta pe Christos, *după* botezul în Iordan [18], ca şi când în el macrocosmosul ar fi trăit aşa cum trăieşte în ceilalţi oameni, atunci am ajunge la o reprezentare falsă.

Să reflectăm mai întâi asupra lui Iisus din Nazaret. Acesta a avut condiţii de existenţă cu totul deosebite. La începutul erei noastre s-au născut *doi* copii cu numele Iisus. Unul cobora din linia natanică a casei lui David, celălalt din linia solomonică a aceleiaşi case. Aceşti doi copii nu s-au născut exact în acelaşi timp, dar naşterea unuia era destul de apropiată de a celuilalt. În copilul Iisus solomonic, descris de Evanghelia lui Matei, s-a încarnat aceeaşi individualitate care altădată a trăit pe Pământ sub numele de Zarathustra. Prin urmare, în acest copil Iisus al Evangheliei lui Matei, s-a reîncorporat Zarathustra sau Zoroastru. În acest copil Iisus, aşa cum îl descrie Matei, creşte până la vârsta de doisprezece ani individualitatea lui Zoroastru. La această vârstă Zarathustra părăseşte corpul acestui copil şi trece în corpul celuilalt copil Iisus, pe care-l descrie Evanghelia lui Luca. Din această cauză, acest copil devine dintr-odată cu totul altfel. Părinţii au rămas uimiţi când îl regăsesc în templul din Ierusalim [19], după ce pătrunsese în el spiritul lui Zarathustra. Acest lucru este indicat prin faptul că după ce se pierduse şi fu apoi regăsit în Ierusalim, în templu, copilul a vorbit în aşa fel încât părinţii nu l-au mai recunoscut, fiindcă pe acest copil – copilul Iisus natanic – ei nu-l cunoşteau decât aşa cum era mai înainte. Dar când începu a vorbi cărturarilor din templu, el era în stare să vorbească astfel, fiindcă în el intrase spiritul lui Zaratustra. Până în al treisprezecelea an al vieţii, a trăit spiritul lui Zarathustra în tânărul Iisus care cobora din linia natanică a casei lui David. În acest corp, el ajunsese la o desăvârşire şi mai înaltă. Trebuie să mai amintim că în trupul în care trecuse şi trăia acum spiritul lui Zarathustra, se petrecea ceva deosebit: în *trupul astral* al acestui trup, *Buddha* îşi trimitea impulsurile sale din lumea spirituală.

Tradiţia răsăriteană este adevărată: Buddha s-a născut ca „Bodhisattva", şi abia în cursul existenţei sale pământeşti, în al douăzeci şi nouălea an al vieţii, s-a ridicat la demnitatea de Buddha.

Când Gautama Buddha era copil mic, Assita, marele înţelept al Indiei, veni plângând la palatul regal al tatălui lui Buddha [20]. Aceasta deoarece, clarvăzător fiind, a putut afla că acest copil regesc va deveni „Buddha", iar el, fiind om bătrân, nu va mai ajunge să vadă cum fiul lui Suddhodana va deveni Buddha. Acest înţelept s-a născut din nou pe vremea lui Iisus din Nazaret. Este acelaşi pe care Evanghelia lui Luca ni-l înfăţişează în persoana preotului din templu, care vede pe Buddha revelându-se în copilul Iisus natanic. Şi pentru că el vede acest lucru, a spus: „Slobozeşte Doamne pe robul tău în pace, căci mi-am văzut Învăţătorul" [21]. Ceea ce n-a putut vedea pe vremuri în India, vede acum prin trupul astral al acestui copil Iisus, pe care Îl întâlnim în Evanghelia lui Luca; îl vede pe Bodhisattva devenit Buddha.

Toate acestea erau necesare pentru ca să poată lua naştere trupul care primi apoi în Iordan „botezul lui Ioan". La acest botez, individualitatea lui Zaratustra părăseşte trupul întreit: trupul fizic, trupul eteric şi trupul astral al acestui Iisus, care se formase pe o cale atât de complicată, pentru ca spiritul lui Zoroastru să poată locui în el. Zarathustra cel reîntrupat a trebuit să treacă prin două genuri de evoluţie, date în cei doi Iisuşi. Aşadar, în faţa Botezătorului stătea trupul lui Iisus din Nazaret, şi în acesta acţiona acum individualitatea cosmică a lui Christos. La ceilalţi oameni, legile spirituale-cosmice acţionează numai până îl aduc în viaţă. Atunci, acestora li se opun legile care-şi au originea din condiţiile de evoluţie ale Pământului. La Iisus Christos, după botezul lui Ioan, au rămas active numai puterile spirituale cosmice, fără ca ele să fie influenţate de legile de evoluţie pământeşti.

În timp ce în ultimii trei ani ai vieţii sale, de la treizeci şi până la treizeci şi trei de ani, Iisus din Nazaret a umblat pe Pământ, în Palestina, ca Iisus Christos, în El acţiona continuu întreaga fiinţă cosmică a lui Christos. Christos stătea mereu sub influenţa întregului cosmos. El nu făcea nici un pas fără ca puterile cosmice să acţioneze în El. Ceea ce se petrecea cu Iisus din Nazaret era o realizare continuă a horoscopului, căci în fiecare moment se întâmplau lucruri care altfel nu se întâmplă decât la naşterea omului. Lucrurile s-au putut întâmpla aşa numai datorită faptului că întregul trup al lui Iisus natanic rămăsese receptiv faţă de totalitatea puterilor ierarhiilor cosmice-spirituale care cârmuiesc Pământul nostru. Dacă întreg Spiritul Cosmosului acţiona în acest fel în Iisus Christos, cine mergea atunci spre Capernaum

bunăoară [22], sau în altă parte? Cel ce umbla aici ca o fiinţă pe Pământ, negreşit că arăta la fel ca ceilalţi oameni. Dar puterile active în El erau puteri cosmice, care veneau din Soare şi din stele; ele dirijau trupul. Toate faptele săvârşite de Iisus Christos s-au înfăptuit potrivit raportului care s-a stabilit între Pământ şi Cosmos. Iată pentru ce în Evanghelii, *constelaţiile* sunt pomenite atât de des în legătură cu faptele lui Iisus Christos. Citiţi în Evanghelia lui Ioan, cum îi găseşte Christos pe primii săi discipoli. Acolo se spune: „Era pe la ceasul al zecelea" [23], pentru a se arăta că spiritul întregului cosmos, sub raportul relaţiilor temporale, s-a manifestat în acest fapt. Asemenea indicaţii sunt mai puţin clare în alte locuri din Evanghelie; însă cine ştie citi Evangheliile, le găseşte pretutindeni.

Din acest punct de vedere pot fi judecate, de pildă, minunile tămăduirii bolnavilor. Să examinăm bunăoară pasajul în care se spune: „După ce Soarele asfinţise, ei aduseră la El bolnavii, şi El îi tămădui" [24] Ce însemnează aceasta? Evanghelistul ne atrage atenţia asupra faptului că această tămăduire stă în legătură cu întreaga constelaţie, că în acel timp în cosmos era o astfel de constelaţie care nu putea avea loc decât după apusul Soarelui. Cu alte cuvinte se spune că în acest timp, puterile tămăduitoare se puteau revela după apusul Soarelui. Iisus Christos este înfăţişat ca mediatorul care pune pe bolnavi în legătură cu puterile Cosmosului, puteri care puteau acţiona tămăduitor tocmai în acel timp. Aceste puteri erau identice cu cele care acţionau în Iisus, drept Christos. Tămăduirea avea loc în prezenţa lui Christos, fiindcă prin această prezenţă, bolnavul era expus puterilor vindecătoare ale Cosmosului, care puteau acţiona aşa cum acţionau, numai în condiţiile de timp şi de spaţiu la care am făcut aluzie. Puterile cosmosului acţionau asupra bolnavilor prin reprezentantul lor, prin Christos.

Dar, în acest fel, ele puteau acţiona numai în timpul vieţii pământeşti a lui Christos. Numai în acea vreme a existat o conjunctură între constelaţiile cosmice şi forţele din organismul omenirii, încât constelaţia cosmică putea acţiona asupra omului prin Iisus Christos aducând tămăduirea anumitor boli. Repetarea acestor condiţii în evoluţia cosmică şi pământească este tot atât de imposibilă pe cât este de imposibilă o a doua încorporare a lui Christos într-un trup omenesc. Astfel privite lucrurile, viaţa pământească a lui Iisus Christos ni se înfăţişează ca o expresie pământească al unui raport precis dintre Cosmos şi puterile din om. Zăbovirea unui bolnav în apropierea lui Christos, înseamnă că prin apropierea sa de Christos, acest bolnav se găsea într-un astfel de raport faţă de macrocosm, încât se putea acţiona în mod vindecător asupra lui.

*

Prin aceasta am indicat punctele de vedere care ne permit să cunoaştem cum a fost pusă conducerea omenirii sub înrâurirea lui Christos. Dar celelalte puteri, care rămăseseră în urmă în epoca egipteano-caldeeană, acţionează mai departe, alături de puterile pătrunse de Christos. Acest lucru ni se arată şi în atitudinea pe care o are adeseori prezentul faţă de Evanghelii. Apar opere literare [25] care se străduiesc într-un mod curios să arate că Evangheliile pot fi înţelese dacă le interpretăm astrologic. Cei mai mari adversari ai Evangheliilor se referă la această interpretare astrologică spunând, de exemplu, că drumul pe care Arhanghelul Gabriel îl face de la Elisabeta la Maria, nu ar însemna altceva decât trecerea Soarelui din constelaţia Fecioarei într-o altă constelaţie. Acest lucru este, într-o anumită privinţă, adevărat, numai că aceste gânduri ale vremii noastre sunt inspirate în acest fel de fiinţe care au rămas în urmă în epoca egipteano-caldeeană. Prin astfel de influenţe, se încearcă răspândirea credinţei că Evangheliile reprezintă numai alegorii pentru anumite condiţii cosmice. În realitate lucrurile stau astfel: în Christos se exprimă Cosmosul întreg, Aşadar viaţa lui Christos poate fi exprimată astfel încât pentru faptele sale izolate se indică conjuncturile cosmice, care acţionează continuu *prin Christos* în existenţa pământească. În acest fel, o înţelegere corectă a acestui lucru trebuie să ne ducă la o cunoaştere deplină a lui Christos vieţuind pe Pământ, în timp ce eroarea descrisă mai sus, atunci când este observată, şi anume că viaţa lui Christos ar fi exprimată în Evanghelii prin constelaţii cosmice, ne-ar dovedi că se poate vorbi alegoric *numai* despre aceste constelaţii, şi că nu ar fi existat niciodată un Christos pământesc real.

Dacă ne este îngăduită o comparaţie, am putea spune: să ne reprezentăm fiecare om în chipul unei oglinzi sferice. Dacă ne imaginăm oglinda sferică, vom observa cum e reflectă imaginea întregului anturaj. Să presupunem că am fixa cu un creion contururile proiectate de acest anturaj. Am putea lua apoi oglinda şi am putea purta cu ea pretutindeni copia amintitului anturaj. Acest exemplu poate simboliza faptul că atunci când se naşte un om, el poartă în sine o copie a cosmosului, şi duce cu sine de-a lungul întregii vieţii efectele acestei imagini singulare. Dar am putea instala oglinda şi în aşa fel ca, pretutindeni pe unde o ducem, ea să copieze mediul ambiant. Atunci ea ne dă mereu o imagine a întregului anturaj. Aceasta va fi un simbol pentru Christos, începând de la botezul lui Ioan până la Misteriul de pe Golgota. Ceea ce la un alt om se revarsă în entitatea pământească odată cu naşterea, în Iisus Christos se revarsă *în fiecare clipă*. Iar când s-a înfăptuit Misteriul de pe Golgota, ceea ce radiase din Cosmos (în Iisus Christos), a trecut în substanţa spirituală a Pământului şi de atunci se află unit cu Spiritul Pământului.

Când Pavel a devenit clarvăzător în faţa Damascului [26], el a putut recunoaşte că în Spiritul Pământului trecuse ceea ce mai înainte se afla în Cosmos. De acest lucru se vor putea convinge toţi cei care pot să-şi aducă sufletul în starea de a vieţui şi ei evenimentul de la Damasc. În secolul al XX-lea se vor ivi primii oameni care vor trăi în mod spiritual evenimentul Christos trăit de Pavel.

În timp ce, până la această epocă, acest eveniment putea fi trăit numai de oamenii care-şi însuşiseră puterea clarvăzătoare prin disciplină esoterică, în viitor, prin evoluţia naturală a umanităţii, puterilor sufleteşti în dezvoltare progresivă le va fi posibilă vederea lui Christos în sfera spirituală a Pământului. De la un anumit moment al secolului al XX-lea, unii oameni vor avea posibilitatea aceasta ca pe o retrăire a evenimentului de la Damasc; apoi, numărul acestora se va mări până când, într-un viitor mai îndepărtat, aceasta va fi o facultate naturală a sufletului omenesc.

*

Prin intrarea lui Christos în evoluţia pământească, această evoluţie a primit un caracter cu totul nou. Acest lucru se exprimă şi în faptele exterioare ale istoriei. În primele timpuri ale evoluţiei postatlanteene, oamenii au ştiut: deasupra noastră nu este numai un Marte fizic, ci ceea ce vedem ca Marte, sau ca Jupiter, sau ca Saturn, este expresia unor entităţi spirituale. În timpurile ce urmară, această concepţie a fost cu totul uitată. Corpurile cereşti deveniră pentru oameni doar corpuri pe care ei le judecă după consideraţii fizice. Iar în Evul Mediu oamenii nu mai vedeau în stele decât ceea ce vedem cu ochii: sfera lui Venus, sfera Soarelui, sfera lui Marte, ş.a.m.d., până la sfera stelelor fixe; apoi veni sfera a opta, ca un puternic perete albastru. Apoi a venit *Copernic* şi a făcut o spărtură în concepţia după care hotărâtor poate fi numai ceea ce percep simţurile. Fizicienii din ziua de azi, desigur, pot spune: apar capete atât de confuze încât afirmă că lumea este maya, este iluzie, şi că pentru a cunoaşte adevărul ar trebui să priveşti într-o lume spirituală, în timp ce adevărata ştiinţă este aceea care se întemeiază pe simţuri şi admite numai ceea ce spun simţurile. Când au avut astronomii încredere numai în simţuri? Pe vremea când domina acea astronomie care azi este combătută!

Adevărata astronomie modernă a început să existe ca ştiinţă abia atunci când Copernic a început să gândească asupra a ceea ce există în spaţiul cosmic, dincolo de aparenţa simţurilor. Şi aşa se prezintă lucrurile pe toate tărâmurile de cunoaştere. Pretutindeni unde a luat fiinţă o ştiinţă, în sensul cel mai modern, ea s-a născut *împotriva* aparenţelor simţurilor. Când Copernic declara [27]: „Ceea ce voi vedeţi este maya, este iluzie, încredeţi-vă în ceea ce *nu* puteţi vedea!", a devenit ştiinţă ceea ce recunoaştem azi ca atare. Aşadar reprezentanţilor ştiinţei de azi li s-ar putea spune: ştiinţa voastră a devenit „ştiinţă" abia atunci când n-a mai vrut să se încreadă în simţuri. A venit apoi Giordano Bruno ca tâlcuitor filosofic al lui Copernic [28]: el îşi aruncă privirea în spaţiul cosmic şi a vestit tuturor: Ceea ce am numit limitele

Giordano Bruno cu talentul său deosebit a înţeles ideea lui Copernic [28], dar i-a dat o formă nouă privind în spaţiul cosmic şi vestea tuturor. Ceea ce din ramul limitei spaţiului, ceea ce a fost considerat până acum ca a opta sferă, care sub raport spaţial delimitează totul, nu constituie nici o limită. Acestea sunt „maya", iluzie, căci în spaţiul cosmic sunt revărsate nenumărate lumi. Ceea ce mai înainte se socotea că ar fi limită a spaţiului, a devenit acum limita lumii sensibile a oamenilor. Dacă privim *dincolo* de lumea simţurilor, Universul care ne înconjoară nu ni se mai înfăţişează aşa cum ni-l arată simţurile; atunci vom cunoaşte şi nemărginirea, infinitul.

Din aceasta vedem că, la origine, omul a pornit de la o contemplare spirituală a Cosmosului, pe care a pierdut-o în decursul timpurilor. În locul acestui fel de a cunoaşte lucrurile, a apărut o concepţie despre lume pur senzorială. Atunci a intrat în evoluţie impulsul lui Christos. Prin acest impuls, omenirii i se va da din nou putinţa să impună spiritul concepţiei materialiste. În momentul în care Giordano Bruno a sfărâmat cătuşele aparenţei simţurilor, evoluţia christică ajunsese atât de departe încât în ea putea fi activă puterea sufletească pe care a aprins-o acest impuls al lui Christos. Prin aceasta am făcut aluzie la însemnătatea pe care o are intervenţia lui Christos în întreaga evoluţie omenească. În fond, omenirea se află abia la începutul acestei evoluţii.

Care sunt strădaniile ştiinţei spiritului?

Ea desăvârşeşte opera începută de Giordano Bruno şi alţii, în domeniul ştiinţei fizice, spunând: ceea ce poate cunoaşte ştiinţa exterioară este maya, iluzie. După cum altădată omul privea până în „a opta sferă" şi credea că spaţiul este limitat, tot aşa îşi închipuie şi gândirea de azi că existenţa omenească se limitează între naştere şi moarte. Dar ştiinţa spiritului ne extinde privirea dincolo de naştere şi moarte.

În evoluţia omenirii există o înlănţuire bine închegată a lucrurilor, pe care o putem înţelege prin asemenea idei. Şi, în adevăratul sens al cuvântului, ceea ce s-a făcut în privinţa spaţiului prin depăşirea aparenţelor senzoriale de către Copernic şi Giordano Bruno, era rezultatul inspiraţiilor acelui curent pe care-l urmează şi noua ştiinţă a spiritului. Ceea ce putem numi esoterismul mai nou, acţiona în mod tainic asupra lui Copernic, Bruno, Kepler şi asupra altora. Iar cei care se găsesc azi pe tărâmul lui Giordano Bruno şi Copernic, şi nu vor să accepte antroposofia, sunt infideli faţă de propria lor tradiţie, prin faptul că ţin morţiş la lumea simţurilor. Dar ştiinţa spiritului ne arată că după cum Giordano Bruno a răzbit dincolo de bolta albastră a cerului, tot aşa ea, această ştiinţă a spiritului, răzbeşte dincolo de limitele naşterii şi ale morţii prin aceea că arată cum omul, care descinde din macrocosmos, trăieşte în existenţa fizică, şi prin moarte intră din nou într-o existenţă macrocosmică. Şi ceea ce, într-o măsură limitată, vedem în fiecare om în parte, întâlnim în mare în reprezentantul spiritului cosmic, în Iisus Christos. Iar impulsul pe care l-a dat Christos, putea fi dat o singură dată. Numai o singură dată se putea oglindi în acest fel întregul cosmos, căci constelaţia prezentă atunci nu mai revine niciodată. Această constelaţie trebuia să acţioneze printr-un corp omenesc, pentru ca ea să poată da impulsul pe Pământ. Pe cât de adevărat este că acea constelaţie nu va mai apărea a doua oară, tot aşa de adevărat este că Christos a coborât în încorporare pământească o singură dată. Numai dacă nu ştim că Christos este reprezentantul întregului Univers, şi nu ne putem înălţa la acea idee-Christos pentru care ştiinţa spiritului ne dă elementele necesare, numai atunci putem afirma că Christos ar putea apărea de mai multe ori pe Pământ.

Vedem astfel cum izvorăşte din antroposofie o concepţie despre Christos care arată omului, cu mijloace noi, înrudirea sa cu întregul macrocosmos. Pentru a-L cunoaşte într-adevăr pe Christos sunt absolut necesare acele puteri inspiratoare care apar acum datorită fiinţelor supraomeneşti pe care, în vechea epocă egipteano-caldeeană, le-a condus însuşi Christos. Este necesară o astfel de inspiraţie nouă, inspiraţie care, pregătită de marii esoterişti ai Evului Mediu începând cu secolul al treisprezecelea, trebuie să se oficializeze din ce în ce mai mult.

Dacă omul se pregăteşte în sufletul său în mod corect pentru cunoaşterea lumii spirituale în sensul acestei ştiinţe, atunci, prin clarauzire poate auzi şi prin clarvedere poate vedea revelaţiile vechilor puteri caldeene şi egiptene, care acum au devenit conducători spirituali sub cârmuirea lui Christos. Ceea ce omenirea poate dobândi cândva, în această privinţă, a putut fi doar pregătit în epoca ce s-a scurs de la primele secole ale creştinismului până azi. Din acest motiv putem spune că în viitor va trăi în inimile oamenilor o idee-Christos care, în măreţia sa, nu se va putea compara cu nimic din ceea ce omenirea a crezut a cunoaşte până acum. Ceea ce a luat naştere ca un prim impuls prin Christos, şi ceea ce a trăit până azi în oameni – chiar şi în cei mai buni reprezentanţi ai principiului christic – ca o concepţie despre Christos, acestea nu sunt decât o pregătire pentru adevărata cunoaştere a lui Christos. Ar fi într-adevăr ciudat, dar s-ar putea întâmpla, ca acelora care în Apus vorbesc în acest fel despre Christos, să li se reproşeze că se plasează în cadrul tradiţiilor creştine ale Apusului. Căci această tradiţie creştină a Apusului este absolut insuficientă pentru a-l înţelege pe Christos, într-un viitor apropiat.

Pornind de la premisele esoterismului apusean, putem înţelege cum conducerea spirituală a omenirii se revarsă treptat într-o conducere pe care o putem numi, în adevăratul înţeles al cuvântului, *conducere* care derivă din impulsurile lui Christos. Noul esoterism se va revărsa treptat în inimile oamenilor, şi din ce în ce mai mult conducerea spirituală a omului şi a omenirii va fi văzută, în mod conştient, într-o asemenea lumină. Să ne reamintim cum principiul christic s-a revărsat în inimile oamenilor prin faptul că Christos a umblat pe pământ în trupul fizic al lui Iisus din Nazaret. Atunci oamenii care ajunseseră treptat să aibă încredere numai în lumea fizică, au putut primi în ei impulsul care corespundea puterii lor de înţelegere. Apoi, acelaşi impuls a acţionat prin inspiraţia esoterismului mai nou, în aşa fel încât au putut fi inspirate spirite ca Nikolaus Cusanus, Copernic, Galilei. Astfel, a putut Copernic spune: Aparenţa sensibilă nu ne poate instrui asupra adevărului despre sistemele solare; dacă vrem să aflăm adevărul, trebuie să căutăm dincolo de aparenţa simţurilor. Pe acea vreme oamenii nu erau încă suficient de maturi, nici chiar un spirit ca acela al lui Giordano Bruno, pentru a se integra în mod *conştient* noului curent esoteric; ei trebuia să aibă activ în ei spiritul acestui curent în mod inconştient. Giordano Bruno afirma în mod grandios şi cu toată tăria [29]: Când, prin naştere, un om intră în existenţă, un principiu macrocosmic se concentrează şi devine o monadă; şi când un om trece prin moarte, monada se dilată din nou, se extinde; ceea ce se concentrase în corp, se extinde din nou în Univers, pentru a se contracta iarăşi în alte forme de existenţă, ca apoi să se extindă din nou. Bruno rostea atunci noţiuni de mare forţă, care corespund întru totul esoterismului mai nou, chiar dacă încercările sale n-au fost decât un prim început.

Influenţele spirituale care conduc omenirea nu acţionează numai în sensul că oamenii sunt întotdeauna conştienţi de ele. Aşa bunăoară, ele aşează pe Galilei în Domul din Pisa [30]. Mii de oameni au văzut acolo candelabrul bisericii, dar nu au văzut ceea ce a văzut Galilei. El a văzut candelabrul oscilând şi a comparat durata oscilaţiilor cu bătăile pulsului său. În acest fel el a aflat cum candelabrul oscilează în ritm regulat, asemănător ritmului pulsului. Din această observaţie el a stabilit apoi „legile pendulului", în sensul fizicii moderne. Cine cunoaşte fizica de azi, ştie că ea nu ar putea exista fără principiile lui Galilei. Aşa acţiona pe acea vreme ceea ce apare azi în ştiinţa spiritului; Galilei fu adus în catedrala din Pisa, în faţa candelabrului care oscila, şi fizica de azi îşi primi principiile ei. În acest fel tainic lucrează puterile conducătoare ale omenirii.

Ne apropiem de epoca în care oamenii vor deveni conştienţi şi de aceste puteri conducătoare. Vom înţelege din ce în ce mai mult ceea ce trebuie să se întâmple în viitor numai dacă înţelegem în mod corect ceea ce inspiră noul esoterism, care ne arată că aceleaşi puteri, care au acţionat ca zei în vechiul Egipt, vor fi active din nou, acum însă sub conducerea lui Christos. Oamenii vor simţi cum vor putea lăsa să reînvie din ce în ce mai mult ceea ce sunt impulsuri precreştine într-o strălucire şi într-un stil superior, pe o treaptă mai înaltă.

Starea de conştienţă necesară prezentului, şi care trebuie să fie o conştienţă fortificată, o înaltă responsabilitate faţă de cunoaşterea lumii

spirituale, se poate naşte în sufletele noastre numai dacă este înţeleasă, în sensul descris în această lucrare, sarcina ştiinţei spirituale.

Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

GA 15

Indicaţiile editorilor

Celor trei conferinţe pe care Rudolf Steiner le-a prelucrat din punct de vedere redacţional pentru editarea cărţii (vezi Cuvântul înainte) le-a precedat la Copenhaga o conferinţă introductivă, pe care el însă nu a prevăzut-o pentru ediţia de faţă. De aceea ea a fost publicată în altă parte sub titlul «Misiunea noii revelaţii spirituale», *Cuvinte introductive la ciclul «Conducerea spirituală a omului şi a omenirii»*, Copenhaga 5 iunie 1911; conţinute în: ***Misiunea noii revelaţii spirituale. Evenimentul christic ca eveniment central al evoluţiei Pământului***, GA 127 (1975), pag. 171-182.

Pentru ediţia a noua, în cadrul Operelor complete (1974), textul a fost comparat cu manuscrisul.

Pentru ediţia a zecea (1987) volumul a fost prevăzut cu indicaţii şi un registru de persoane.

Operele lui Rudolf Steiner din cadrul Operelor complete (GA) sunt date în Indicaţii prin numărul de bibliografie.

1. *Conferinţe… ţinute la Copenhaga în încheierea Adunării Generale a Societăţii Teosofice Scandinave*: în acea vreme (1911), pe când Rudolf Steiner ţinea conferinţele prelucrate pentru a fi editate aici, el mai activa încă în cadrul Societăţii Teosofice şi folosea de aceea şi denumiri ca „teosofie" şi „teosofic", însă în sensul cercetării sale spirituale de sine-stătătoare. Vezi în acest sens autobiografia sa ***Drumul vieţii mele***, GA 28, pag. 349 ş.u. (Capitolul XXX)

2. *„De nu veţi fi ca aceşti prunci"*: Matei 18, 3 şi 19,4; Marcu 10,15; Luca 18,17.

3. *Acesta este Fiul meu preaiubit, pe care astăzi l-am conceput!" (Căci aşa erau la început cuvintele)*: Matei 3, 17 şi 17, 5; Marcu 1, 11 şi 9, 7; Luca 3, 22 şi 9, 35. În aceste locuri se spune fără excepţie „Acesta este fiul meu preaiubit, în care îmi găsesc mulţumirea", sau ceva asemănător. Însă o variantă anterioară a textelor care mai există şi astăzi sună aşa cum o redă Rudolf Steiner; este în mod evident o corespondenţă cu Psalmul 2, versetul 7: „Tu eşti Fiul meu, astăzi te-am conceput".

4. *„Eu sunt Calea…"*: Ioan 14, 6.

5. *„Nu eu, ci Christos în mine!"*: Gal. 2, 20: „Trăiesc, dar nu eu, ci Christos în mine".

6. *„Daimon"*: vezi descrierile lui Platon în Dialogurile sale «Apologie», 31C-32A, «Phaidros» 242B-C ş.a.

7. *Se povesteşte că atunci când un grec l-a întrebat pe un egiptean ... acesta i-ar fi răspuns*: Cercetătorului istoric Herodot (circa 480-340 î.Ch.), preoţii egipteni i-au răspuns: „Înaintea acestui om [a împăratului, respectiv faraonului] în orice caz au domnit peste Egipt zeii, care au trăit împreună cu oamenii; şi dintre ei, unul a fost întotdeauna cel mai puternic. Ultimul dintre aceşti împăraţi a fost Oros [Horus], fiul lui Osiris […]. El l-ar fi răsturnat pe Typhon [Seth] de pe tron şi a domnit ca ultim zeu peste Egipt". Herodot, «Istorii», II, 144.

8. *Menes* (şi Min, Egipt. Horus Aha), pe la începutul mileniului III î.Ch., fondator de împărăţie şi primul împărat al Egiptului. Vezi Herodot, «Istorii», II, 9 şi 99.

9. *Vede*: culegere cuprinzătoare de scrieri sfinte din vechea cultură hindusă, apărute între secolele XVI şi VI î.Ch.

10. *Manu*: Despre Manu, marele iniţiat şi conducător al omenirii, Rudolf Steiner vorbeşte, printre altele, în: ***Din Cronica Akasha*** (1904-08), GA 11, pag. 44-56 («Trecerea de la cea de-a patra la cea de-a cincea rasă-rădăcină»); ***Evanghelia după Luca***, GA 114, Dornach 1985, pag. 84 (Conferinţa din Basel, 18 septembrie 1909); ***Principiile economiei spirituale în legătură cu problema reîncarnării***, GA 109/111, Dornach 1979, pag. 11-14 (Conferinţa din Heidelberg, 21 ianuarie 1909); ***Legenda templului şi legenda de aur***, GA 93, Dornach 1982, pag. 50 (Conferinţa de la Berlin, 7 octombrie 1904), pag. 72 (Conferinţa din Berlin, 11 noiembrie 1904); ***Misteriul creştin***, GA 97, Dornach 1981, pag. 127 (Conferinţa din Düsseldorf, 7 martie 1907).

11. *Minos*: Rege cretan legendar, care a pus să se construiască celebrul labirint, pentru monstrul său Minotaur.

12. *Kadmos*: Fondator grec de temple şi oraşe, asemănător zeilor, aducător de cultură.
Kekrops: Întemeietor legendar şi primul rege al Atenei, important creator de cultură (recensământul populaţiei, fondator de legi, monogamie, alfabetizare, cult al zeilor). A fost venerat din cele mai vechi timpuri pe colina ateniană a Acropolis-ului, alături de alţi zei.
Pelops: Fiu al fiului zeului Tantal, domnitor asupra peninsulei Peloponez.
Theseu: Fiu de zeu, eliberator al Greciei de multe urgii (monştri şi uriaşi), tovarăş de lupte al lui Hercules, rege al Atenei şi erou naţional atic.

13. *Putem citi chiar în scrierile sale:* În cuvântul înainte la cartea a V-a a operei sale, «Harmonices Mundi» (1619), textual (în traducerea lui Max Caspar, München 1939): „Am furat vasele de aur ale egiptenilor, pentru a întocmi cu ele o colibă sfântă pentru Dumnezeul

meu, departe de graniţele Egiptului. Dacă mă iertaţi, mă bucur. Dacă sunteţi mânioşi pe mine, o suport. Ei bine, arunc zarurile şi scriu o carte pentru prezent sau pentru lumea viitoare. Mie mi-e egal. Poate să aştepte o sută de ani după cititorul ei, căci şi Dumnezeu a aşteptat şase mii de ani după cineva care să-l contemple". Kepler face aluzie prin această formulare la cele relatate în cartea a doua a lui Moise (capitolul 12, versetele 35-36 şi cap. 39, versetele 32-42), conform cărora izraeliţii au împrumutat de la egipteni instrumente de aur, pe care le-au luat apoi pe ascuns cu ei în exodul lor, şi mai târziu le-au folosit pentru construirea cortului mărturiei, al cortului sfânt pentru Dumnezeul lor.

14. *Zarathustra*: Zarathustra a trăit în perioada preistorică – grecii l-au transpus deja în perioada aflată cu 5000 de ani înainte de războiul troian; el nu are nimic de a face cu acel Zarathustra pe care îl menţionează istoria exterioară. Vezi în acest sens expunerile lui Rudolf Steiner din conferinţa «Zarathustra» (Berlin, 19 ianuarie 1911) în: ***Răspunsuri ale ştiinţei spirituale la marile probleme ale existenţei***, GA 60 şi ***Ştiinţa ocultă în schiţă*** (1910), GA 13, pag. 279-281.

15. *Reprezentarea anumitor gnostici creştini ... care spuneau: Christos...a avut numai trup aparent*: Această părere, numită doketism (gr. dokein – a părea) exista în secolele I şi II în diferite secte gnostice. Reprezentanţi importanţi ai doketismului au fost printre alţii, Valentinus, Markion, Basilides, Simon Magul, Iulius Cassianus şi Saturninus. Vezi în acest sens G. R. S. Mead, «Fragmente ale unei credinţe dispărute. Schiţe despre gnostici, în special din primele două secole. O contribuţie la studiul asupra începuturilor creştinismului, prin luarea în considerare a celor mai recente descoperiri» (în limba engleză, Londra 1900), trad. germ. de A. von Ulrich, Berlin 1902.
Eugen Heinrich Schmitt, «Gnosa, fundament al concepţiei despre lume a unei culturi nobile», vol. I, Gnosa antichităţii, Leipzig 1903. Wolfgang Schultz, «Documentele gnosei», Jena 1910.

16. *Disputa dintre arieni şi atanasieni*: Disputa asupra esenţei Dumnezeului-tată şi a Dumnezeului-fiu. Arius (protopop al Alexandriei şi aşa-numiţii arieni făceau diferenţă între fiinţa lui Christos şi fiinţa Dumnezeului-tată); Athanasius (episcop al Alexandriei) şi adepţi săi combăteau această separare. După ce deja la primul Conciliu ecumenic (Nicaea, 325) arianismul a fost condamnat, athanasianismul a repurtat după lupte aprinse şi învingeri temporare victoria definitivă, la cel de-al doilea Conciliu ecumenic (Constantinopole, 381), prin preluarea conceptului de „unitate fiinţială" în crezul bisericesc.

17. *„A întinerit în ţinutul ceţii"*: «Faust», partea a doua, actul 2, Laboratorul, versul 6924, textual: „A deveni tânăr în ţara ceţurilor…". Relativ la expresia „a deveni tânăr" pentru „a se naşte", vezi Jacob şi Wilhelm Grimm, «Dicţionar german», vol IV/2, Sp. 2373.

18. *Botezul în Iordan*: Matei 3, 13-17; Marcu 1, 9-11; Luca 3, 21-22; Ioan 1, 29-34.

19. *Părinţii au rămas uimiţi când îl regăsesc în templul din Ierusalim*: Luca 2, 41-52.

20. *Assita...veni plângând la palatul regal al tatălui lui Buddha*: În biblioteca rămasă de la Rudolf Steiner se găseşte o operă care descrie acest eveniment şi acest context: Richard Pischel, «Viaţa şi învăţătura lui Buddha», Leipzig 1906, pag. 17 ş.u.: „Deja în cea mai veche operă din canoanele sudice, în Suttanipata, se găseşte următoarea povestire. Sfântul Asita, cu numele întreg de Asita de Vala, sau Kala de Vala, „de Vala cel Negru" a văzut în cursul unei vizite pe care le-a făcut-o zeilor în Cer, că aceştia se aflau într-o mare bucurie. Întrebând care este cauza ei, i s-a spus că în ţara lui Sakya, în satul Lumbini, s-a născut un băiat care va deveni cândva Buddha. Când Asita a auzit acest lucru, el s-a dus din cer la Suddhodana, cerând să i se arate băiatul. Când l-a văzut pe cel ce strălucea asemenea focului, l-a luat în braţe şi l-a preamărit ca fiind cel mai înalt dintre fiinţele vii. Dar apoi a început deodată să plângă. La întrebarea lui Sakya dacă pe băiat îl ameninţă vreun pericol, el a răspuns că nu, dar că plânge pentru că el trebuie să moară înainte ca băiatul să fi devenit Buddha. Această povestire apare şi în Nidanakatha, apoi în Asvaghosa, editorul lui Buddhacarita, «Viaţa lui Buddha», care a trăit în secolul I înainte de Christos sub regele Kaniska, Lalitavistara şi Mahavastu. Face parte aşadar dintre cele mai vechi descrieri ale vieţii lui Buddha. Asemănarea ei cu povestirea despre Simeon, pe care ne-o relatează Luca în capitolul 2, versetele 25-36 a fost demult observată". (În contrast cu Rudolf Steiner, Richard Pischel vorbeşte însă pur şi simplu despre un „împrumut […] de povestiri îmbucurătoare […] care nu trebuie judecate altfel decât ca poveşti şi fabule".)

21. *„Slobozeşte, Doamne, pe robul tău în pace*: Luca 2, 29-30.

22. *Cine mergea atunci spre Capernaum*: Vezi Matei 8, 5-13; Luca 7, 1-10; Ioan 4, 43-54.

23. *Era pe la ceasul al zecelea*: Ioan 1, 39.

24. *După ce Soarele asfinţise, ei aduseră la El bolnavii*: Marcu 1, 32.

25. *Apar opere literare*: De exemplu Arthur Drews, «Mitul lui Christos», două volume, Jena 1910/11. Asupra acestei opere şi a aşa-numitei critici, «Cercetarea vieţii lui Iisus», Rudolf Steiner a vorbit adesea, ca de exemplu în conferinţa «De la Iisus la Christos», Karlsruhe 4 octombrie 1911, în: ***De la Iisus la Christos***, GA 131. Relativ la interpretarea astrologică a Evangheliilor, vezi cuprinzătoarea expunere a lui Albert Schweitzer, «De la Reimarus la Wrede. Istorie a cercetărilor referitoare la viaţa lui Iisus», Tübingen 1906 (ediţia a doua adăugită, Tübingen 1913).

26. *Pavel în faţa Damascului*: Faptele Apostolilor 9, 3-9; 22, 6-11; 26, 12-18.

27. *Când Copernic declara*: Vezi «De revolutionibus orbium coelestium libri VI», 1543.

28. *Giordano Bruno, ca tâlcuitor filosofic al învăţăturii lui Copernic*, a adus la cunoştinţă: «De l'infinito universo et mondi», 1584. În limba germană: «Despre universul infinit şi despre lumi» în: «Opere complete», traduse şi editate de Ludwig Huhlenbeck, vol. III, Jena 1904. Despre Bruno ca interpret filosofic al învăţăturii lui Copernic vezi «Cuvânt înainte al traducătorului», op.cit., pag. XII-XXIV.

29. *Giordano Bruno afirma în mod grandios*: Referitor la monadologia şi teoria reîncarnării lui Bruno, vezi operele sale în limba latină «De monade» şi «De minimo», ca şi «Despre cauză, motivul de început şi despre Unul», al doilea dialog (op.cit. volumul IV, pag. 44-46 şi pag. 60 ş.u.), «Izgonirea bestiei triumfătoare», scrieri lămuritoare ale lui Nolaner (op.cit. vol. II, pag. 22 ş.u.), «Kabala lui Pegas», al doilea dialog (op.cit. vol. VI, pag. 46 ş.u.), şi documente de la procesul Inchiziţiei referitor la Bruno (op.cit. vol. VI, pag. 184 ş.u. şi pag. 230 ş.u.).

30. *Galilei în Domul din Pisa*: Elevul lui Galilei şi primul său biograf, Vincenzo Viviani, descrie în opera sa «Racconto istorica della vita di Galileo» (1654) această observare a unui candelabru oscilant suspendat de tavan, pe care a realizat-o Galilei în domul din Pisa în perioada studiilor sale (prin 1583).

Rudolf Steiner

CONDUCEREA SPIRITUALĂ A OMULUI ŞI A OMENIRII

GA 15

Registru de persoane

Assita

Bruno, Giordano (1548-1600)
Buddha, Gautama (560-480 î.Ch.)

Christos Iisus (vezi şi Iisus din Nazaret) Conferinţa I, Conferinţa a II-a, Conferinţa a III-a

David (Vechiul Testament)

Elisabeta (Mama lui Ioan Botezătorul)

Galilei, Galileo (1564-1642)
Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832)

Iisus din Nazaret (vezi şi Iisus Christos) Conferinţa I, Conferinţa a III-a
Ioan Botezătorul Conferinţa I, Conferinţa a III-a
Ioan, Evanghelistul

Kadmos
Kekrops
Kepler, Johannes (1571-1630) Conferinţa a II-a, Conferinţa a III-a
Copernic, Nikolaus (1473-1543)

Luca, Evanghelistul

Manu
Maria (Mama lui Iisus)
Matei, Evanghelistul
Menes Conferinţa a II-a, Conferinţa a II-a
Minos

Nikolaus Cusanus (1401-1464)

Pavel Conferinţa I, Conferinţa a III-a
Pelops
Platon (427-347 î.Ch.)

Socrate (469-399 î.Ch.)
Steiner, Rudolf (1861-1925)
Lucrări: *Teosofia* (EC 9) ; *Ştiinţa ocultă în schiţă* (EC 13)

Suddhodana

Teseu

Zarathustra Conferinţa a III-a, Conferinţa a III-a

Corecturi

EDIŢIA OPERELOR COMPLETE ALE LUI RUDOLF STEINER

Alcătuită după: Rudolf Steiner – Opera literară şi artistică.
O privire de ansamblu bibliografică
(Numărul bibliografic, *cursiv* în paranteze)

A. SCRIERI

I. Opere (GA1-28)

Scrierile goetheene de ştiinţe ale naturii, editate şi comentate de R. Steiner, 5 volume, 1883-97, ediţie nouă 1975 (*GA 1a-e*); ediţie separată a Introducerilor, 1925 (*GA 1*)
Linii fundamentale ale unei teorii a cunoaşterii în concepţia goetheană despre lume,1886 (*GA 2*)
Adevăr şi ştiinţă. Preludiul unei „Filosofii a libertăţii", 1892 (*GA 3*)
Filosofia libertăţii. Trăsături fundamentale ale unei concepţii moderne despre lume, 1894 (*GA 4*)
Friedrich Nietzsche, un luptător împotriva timpului său, 1895 (*GA 5*)
Concepţia despre lume a lui Goethe, 1897 (*GA 6*)
Concepţia despre lume a lui Goethe, 1897 (*GA 6*)
Mistica la începuturile vieţii spirituale contemporane şi legătura ei cu concepţia modernă despre lume, 1901 (*GA 7*)
Creştinismul ca fapt mistic şi misteriile Antichităţii, 1902 (*GA 8*)
Teosofie. Introducere în cunoaşterea suprasensibilă a lumii şi menirea omului, 1904 (GA 9)
Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare? 1904-05 (*GA 10*)
Din Cronica Akasha, 1904-08 (*GA 11*)
Treptele cunoaşterii superioare, 1905-08 (*GA 12*)
Ştiinţa ocultă în rezumat, 1910 (*GA 13*)
Patru drame-misterii, 1910-13 (*GA 14*)
Conducerea spirituală a omului şi a omenirii, 1911 (*GA 15*)
Calendar sufletesc antroposofic, 1912 (în *GA 40*)
Un drum către cunoaşterea de sine a omului, 1912 (*GA 16*)
Pragul lumii spirituale, 1913 (*GA 17*)
Enigmele filozofiei – O expunere schiţată a istoriei acestora, 1914 (*GA 18*)
Despre enigma omenească, 1916 (*GA 20*)
Despre enigme sufleteşti, 1917 (*GA 21*)
Spiritualitatea lui Goethe manifestată în „Faust" şi în basmul „Despre Şarpele verde şi frumoasa floare de crin", 1918 (*GA 22*)
Puncte centrale ale problemei sociale în necesităţile vieţii prezente şi din viitor, 1919 (*GA 23*)
Articole asupra structurii tripartite a organismului social şi asupra situaţiei momentului, 1915-21 (*GA 24*)
Cosmologie, religie şi filosofie, 1922 (*GA 25*)
Teze antroposofice, 1924-25 (*GA 26*)
Fundamente pentru extinderea artei vindecării pe baza cunoştinţelor ştiinţei spirituale, 1925. De Dr. Rudolf Steiner şi Dr. med. Ita Wegman (*GA 27*)
Viaţa mea, 1923-25 (*GA 28*)

II. Articole (GA 29-37)

Articole referitoare la dramaturgie 1889-1901 (*GA 29*)
Fundamente metodice ale antroposofiei 1884-1901 (*GA 30*)
Articole referitoare la cultură şi istorie 1887-1901 (*GA 31*)
Articole referitoare la literatură 1886-1902 (*GA 32*)
Biografii şi schiţe biografice 1894-1905 (*GA 33*)
Articole din „Lucifer-Gnosis" 1903-1908 (*GA 34*)
Filosofie şi antroposofie 1904-1918 (*GA 35*)
Articole din „Das Goetheanum" 1921-1925 (*GA 36*)

III. Publicaţii postume (GA 38-50)

Scrisori – Maxime – Prelucrări pentru scenă – Schiţe pentru cele patru drame-misterii 1910-1913 – Antroposofie. Un fragment din anul 1910 – Schiţe şi fragmente – Din carnetele de note şi de pe foi separate – (*GA 38-47*)

B. CONFERINŢE

B.I. Conferinţe publice (GA 51-89)

Cicluri de conferinţe publice la Berlin, 1903/1904 până în 1917/18 (*GA 51-67*)
Cicluri de conferinţe şi cursuri la şcoli superioare, în alte locuri din Europa 1906-1924 (*GA 68-84*)

B.II. Conferinţe ţinute în faţa membrilor Societăţii Antroposofice (90-270)

Conferinţe şi cicluri de conferinţe cu conţinut general-antroposofic – Christologie şi comentarii ale Evangheliilor – Cunoaşterea spiritual-ştiinţifică a omului – Istorie cosmică şi istorie umană – Fundalul spiritual al problemei sociale – Omul în legătura sa cu Cosmosul – Consideraţii asupra karmei – (*GA 91-244*)
Conferinţe şi scrieri referitoare la istoria mişcării antroposofice şi a Societăţii Antroposofice (*GA 251-263*)

B.III. Conferinţe şi cursuri asupra unor domenii particulare ale vieţii (GA 271-354)

Conferinţe despre artă: Arta în general – Euritmie – Arta vorbirii şi arta dramatică – Muzică – Arte plastice – Istoria artei (*GA 271-292*)
Conferinţe referitoare la educaţie (*GA 293-311*)
Conferinţe referitoare la medicină (*GA 312-319*)
Conferinţe referitoare la ştiinţele naturii (*GA 320-327*)
Conferinţe referitoare la viaţa socială şi tripartiţia organismului social (*GA 328-341*)
Conferinţe pentru preoţii comunităţii creştine (*GA 342-346*)
Conferinţe pentru muncitorii care lucrau la construcţia Goetheanumului (*GA 347-354*)

C. OPERA ARTISTICĂ

Reproduceri ale schiţelor grafice şi a celor pictate de Rudolf Steiner, în albume sau foi separate: Schiţe pentru pictura primului Goetheanum – Schiţe pentru exersarea picturii – Placate cu programul reprezentaţiilor de euritmie – Forme pentru euritmie – Schiţe pentru figurile de euritmie – Desene la tablă din timpul conferinţelor, ş. a. *(GA K 12-58)*

Fiecare volum poate fi obţinut separat.
Volumele din Operele Complete sunt alcătuite unitar în cadrul fiecărei grupe.